

GEORG KÜHLEWIND

Isten országa

Az Újszövetség látomása a jövőről

Fordította: Böszörményi László

A fordítást ellenőrizte: Fenyő Ervin

„Az ember végső soron mindig Isten országát keresi“

Rudolf Steiner
(1922. október 7-én elhangzott előadásából)

Előhang

Teljes mértékben tudatában vagyok annak, hogy merész vállalkozás az evangéliumokról írni. Mégis megteszem; nem mintha azt gondolnám, hogy mondandóm különlegesen jelentőségteljes, hanem mert úgy vélem, hogy felismertem ennek és minden igényes írásnak egy alapvető vonását: hogy tudniillik nem érthetjük meg őket, legalábbis a lényegüket nem, ha csupán informatív szinten olvassuk őket. Ez a magvetőről szóló példázat kapcsán világosodott meg bennem, amely központi szerepet játszik a továbbiakban. Rövidre fogva azt mondhatjuk: a vetésnek be kell érnie, a csírázás csodájának meg kell történnie – különben éppen a lényegét, a vetés mivoltát veszítjük el. Úgy tűnik nekem, hogy ez legalábbis egyike az evangéliumok legfontosabb üzenetének, és ez jó hír – eu-angelion –, mert azt jelenti, hogy az ember semmi igazán lényegeset nem kaphat *készen*. És éppen ebben áll az ember méltósága: mindent újjá kellene teremtenie, amivel kapcsolatba kerül, *minden* könyvet, *minden* történetet, a sorsát, és az adott, de mégsem teljes egészében adott világot.

A könyv első részét a nemrégiben keletkezett *Isten országa* című írás alkotja. Második részében a jóval korábban született *Pilátus* című tanulmányt közöljük. Ez az írás mintegy nagyító alá veszi a Logosz-hordozó elítélésének, a megváltás közvetlen előzményének történetét. Mindkét kutatás arra az eredményre jut, hogy ha a külső eseményekben megnyilvánuló jeleket nem követjük magasabb értelmükig, akkor félrevezetjük magunkat éppen a lényegre, a nekünk legfontosabbra vonatkozóan. Hogy ennek egyszer, a megváltás-történetben így kellett lennie, nem szolgálhat vigaszul vagy éppen felmentésül ahhoz, hogy a ma írástudóivá, farizeusáivá, vagy akár csak Pilátusáivá váljunk.

Az országról, a királyságról, és a Pilátusról szóló írás között a „király“ motívum teremt kapcsolatot.

Isten országa

A kereszténység alapvető tanítása

Az egész Újszövetségen végighúzódik az a tanítás, hogy elközelgett a mennyek vagy Isten országa vagy királysága, és hogy az embereknek feléje kellene törekedniük. Ezzel kezdi prédikációját Keresztelő János, az „előkészítő” (Máté 3,2: „Térjete meg, mert elközelített a mennyeknek országa”¹), és ezzel kezdődik az Úr első prédikációja is (Máté 4,17; Márk 1,15; Lukács 4,43). Ezzel a felszólítással küldi el az Úr a tanítványokat prédikálni (Máté 10,7; Lukács 10,9-11), és ugyanez a tanítás jelenik meg az *Apostolok cselekedeteiről* szóló könyvben és Pál leveleiben is. Éppen ezért jogos a kérdés: mit jelent – különösen a mai ember számára – ez az ország, vagy pontosabban királyság – görögül: *basileia*? A figyelmes szemlélőnek feltűnhet, hogy az Újszövetség sehol sem írja le világosan ennek a királyságnak a lényegét. Szó van arról, hogy ki érheti el vagy ki örökölheti, számos példabeszéd utal arra, hogy hogyan *nem* lehet bejutni az országba; de sehol sem találkozunk konkrét leírással. Így, még ha tudnánk is a választ a királyság lényegére vonatkozóan, még mindig nyitva maradna a kérdés: miért nem található sehol közvetlen ábrázolás? Ehelyett többször esik szó „a mennyek országának titkairól” (Máté 13,11; Márk 4,11; Lukács 8,10), egyáltalán „titokról” – *mysterion*-ról, misztériumról –, ami, úgy tűnik, nem közölhető közvetlenül. A példázatokkal kapcsolatban meg egyenesen ez áll (Márk 4,11-12, lásd még Máté 13,14; Lukács 8,10): „...ama kívülvőknek pedig példázatokban adatnak mindenek, Hogy nézván nézzenek és ne lássanak; és hallván halljanak és ne értsenek, hogy soha meg nem térjenek és bűneik meg ne bocsáttassanak.” Egyelőre teljesen érthetetlen, rettenetes kijelentés.

A fő kérdések körül további rejtélyek tűnnek fel. A királyságról csak a három szinoptikus evangélium² szól, János csak mintegy mellékesen említi „Isten országát” a Nikodémus-szal való beszélgetésben (János 3,3-5). Vajon miért?

A *mennyek* országáról csak Máté beszél, a többi evangélista *Isten* királyságáról – újabb magyarázatra szoruló különösség.

A királyságról szóló tanítást ezeken az inkább formai jellegű kérdéseken túlmenően a rá vonatkozó példázatok rejtélye fonja körül: a gyermekiség elvárásával, a mindig ebben az összefüggésben említett gyógyításokkal, az „örökség”-gel, és mindenekelőtt a magvető alakjával, akit a királyságról szóló tanítás címerképének tekinthetünk. Az erre a témára vonatkozó, nem képekben adott kijelentések nem sokkal kevésbé rejtélyesek. A példázatokra vonatkozóan, a már említetten kívül, további nehezen érthető kijelentéseket találhatunk. „Mert akinek van, annak adatik; és akinek nincs, attól az is elvétetik, amije van.” (Márk 4,25; Máté 13,12; Lukács 8,18). Vagy: „Mert nincs semmi rejtett dolog, ami meg ne jelentetnék; és semmi sem volt eltitkolva, hanem hogy nyilvánosságra jusson” (Márk 4,22; Máté 10,26; Lukács 8,17 és 12,2). E sok rejtély megfejtésének kulcsa a „mennyek országa”.

¹ A bibliai idézeteket Károli Gáspár fordításában, mai helyesírással közöljük. Ahol az idézetben eltérés található, az a szerző pontosítása. Ezeket a módosításokat *dőlt betűvel* szedjük.

² Máté, Márk és Lukács evangéliumai

Az ország vagy királyság

Anyanyelvünk szavainak ma szinte kizárólag egyedi, *alkalmazott* jelentéseit ismerjük, és nem tapasztaljuk meg őket eredetükben, az összes alkalmazást lehetővé tévő ősjelentésükben, amint a kisgyerek ismeri meg őket az anyanyelv elsajátítása során. Azt mondjuk „kezdet”, térbeli, időbeli és „átvitt” értelemben, de az ősjelentés, ami mindezt lehetővé teszi, elérhetetlen a hétköznapi tudat számára. Az etimológia is csak korábbi alkalmazásokra, és az alkalmazott jelentések átváltozásaira tud utalni – ami persze igen tanulságos lehet. Az ősjelentés nem kimondható, nem megmagyarázható, legfeljebb körülírható, ha a meditatív elmélyülés eléri vagy a közelébe ér³. Mély értelmű, különösen az áthagyományozódott vallásos szövegekben, a szavak ősjelentésükben szólalnak meg – ezért olyan nehéz megérteni ezeket a szövegeket.

Az ember ismeri a „világ” ideáját, függetlenül attól, hogy a szó az adott nyelvben még mi mindent jelent; világosságot, mint a magyarban vagy a horvátban (*svjet*), rendet és szépséget, mint a görögben (*kosmos*), békét, mint az oroszban (*mir*) vagy nemzedéket, azt, hogy „benne az ember”, mint a németben (*Menschenalter*, „*der Mensch ist dabei*”⁴): ez az idea magába foglal mindent, ami a tudatba lép vagy léphet, legyen az külső vagy belső jelenség. A „világ”-on belül van egy rész-világ, amiben az „én”-t mondani képes ember otthon érzi magát, amit át tud hatni énjével, amiben tudatosan tud élni és artikulálni tudja benne önmagát, amiben létezik valamilyen fajta éntudata. Ennek az otthonos rész-világnak az eredeti neve „királyság” vagy „ország” (birodalom)⁵.

A királyság kiterjedése az éntől függ. A királyság az éntudatos ember és a számára adott és megtapasztalható „külső és belső környezet” összefüggéseinek teljessége – beleértve az adódás mikéntjét is. Az archaikus, ún. „participáló” tudatú ember tompán, álomszerűen átélte saját részvételét (participálását) a világ „képének” létrejöttében, éppen azért, mert éntudata nem különült el ettől a „képtől”. Az „adott” (minden, ami az embernek adva van) messzebre terjedt, mint ma; adott volt az érzékelhető világ a hozzátartozó érzésvilággal együtt, sőt nagyrészt az a belső világ is, ahol a mai ember gondolatainak forrását sejti, érzi. Az érzékelhető, az észleleti világ a mai embernek is adott, amit olyan magától értetődőnek talál, hogy maga az adódás fel sem tűnik számára. Ebben a letompult formában⁶ is hozzátartozik az ember királyságához, és éppen így; észre nem vett adódásában eltakarja az ember elől a külső és belső szellemi világot.

A „kritikai” filozófia kérdése: hogyan kerül a tudaton „belülre” az, ami „kívül” van – kettészakítja a királyságot. A kérdés maga is a lélek dualitásának eredménye, a kérdező nem veszi észre a tudat folyamatos, háttérben lejátszódó részvételét a „kép” létrejöttében. Ez a részvétel egyrészt az *adott* fogalmi tagolásában áll – olyan fogalmakkal, amelyek a

³ A tudományos és technikai kifejezések mögött nincs ilyen mélység, mert egyértelműek, az ember éppen ilyenek alkotja meg őket - nem adottak a nyelv által.

⁴ Lásd a Duden 7. kötetének idevonatkozó cikkelyét.

⁵ Lásd Rudolf Steiner 910. szeptember 8-án elhangzott előadását a *Das Matthäus-Evangelium* című kötetben, Rudolf Steiner összkiadás (Rudolf Steiner Gesamtausgabe) 123. 7. kiadás, Dornach 1988.

⁶ Lásd Rudolf Steiner „Anthropologie und Anthroposophie” a *Von Seelenrätseln* című kötetből, Rudolf Steiner összkiadás 21. 5. kiadás, Dornach 1983.

természetre vonatkozóan inkább csak formális különbségekre, mintsem lényegi vonásokra utalnak –; másrészt minden olyan magasabb adottság nem tudatos kiszűrésében – az érzésben és az akarásban –, amelynek az adott korszakban nincs helye, mert túlságosan magasrendű – a „király“ még nem tudná elviselni.

A történelemben a király eredetileg olyan valaki volt, akinek éntudata fölülmúlta a többiekét, akiknél a király bizonyos értelemben közelebb állt a modern emberhez. Ennek az én-erőnek magasabb eredetet tulajdonítottak, „Isten kegyelméből“ valónak tekintették, és elvárták a királytól, hogy népének földi dolgaiban a többieknél jobban ismerje ki magát.

A *tudati lélek*, az ember nagykorúságának korszakában elhalványul a király alakja, mert mindenkinek elég erős az énje ahhoz, hogy maga uralkodhasson a saját életén és hozzászólhasson a közösség dolgaihoz. Kialakult, megerősödött a szellem *saját* élete (das Eigenleben des Geistes⁷) – az ember individuális lelkisége.

Mi az, ami nem tartozik az országhoz?

Miután a participáló tudat – amelyben az ember egységben él a világgal – elhalványul, a *vallásosság korszaka* következik, amelyben az ember a mennyel, az istenséggel való kapcsolat újraélesztésére törekszik. Ebben a korszakban, amely az önmagára rálátni, reflektálni képes tudat, a *tudati lélek* kialakulásáig tart, az emberiség a menny és a föld, az istenek és az emberek közötti kettősség érzésében élt. A mennyei birodalom nem volt része az országnak és lakóinak léte is a határon túl játszódott. De a birodalom mégis elért a földi lakók tudatáig, mégpedig kétféle módon is.

Egyfelől a tudati funkciók tudatfölötti hogyanjában, amibe beleértendő a tudat maga is, amely ekkor még nem öntudat – az ember még nem eszmélt rá tudatára, az *rejtett* maradt előtte. Az országot, ahol otthonos volt, a tudati folyamatok *eredményei* alkották. A tudati folyamatok ugyan különböztek jellegükben a maiaktól, de az ember éppoly kevésbé rendelkezett fölöttük, mint ma. Minél messzebb követjük a tudati fejlődés útját visszafelé, annál kisebbnek találjuk az ország belső részét. Másrészt ugyanez vonatkozik a külső részre, a természetre is. Mert minél távolabbra pillantunk vissza a fejlődés folyamatában, annál inkább úgy találjuk, hogy az ember függőségben van a természettől – mármint abban a formájában, ahogy a természetet *akkor* átélte, hogy tudniillik a természeti folyamatok szellemi értelemben benne folytatódtak – nem vált tőlük külön. Éppen ezért ez sem volt az ő birodalma. Az ember birodalma folyamatosan növekedett a tudati fejlődés során.

⁷ Rudolf Steiner: *Theosophie [A világ és az ember]. Einführung in übersinnliche Welterkenntnis und Menschenbestimmung.* Rudolf Steiner összkiadás 9; 31. kiadás, Dornach, 1987.

A tudat nagyobbrészt fölülről adódott, és hasonlóképpen a természetet is az isteni világ részeként érezte, élte át az ember, mint a természeti istenségek megnyilatkozását, *jelét*. Ezért a természetre vonatkozó kérdések – ha egyáltalán fölmerültek – lényege az volt: „mit jelent?“, szemben a későbbi természettudományos kérdésekkel, amelyek azt kérdezik: „miért?“, „miből?“, „hogyan?“. A zsidóság különleges küldetése volt, hogy kidolgozza a pogánysággal szemben a természeti istenségek és a belül lévő istenség, a tudat forrása közötti különbséget. Mert csak az Én-vagyok istensége működik a jelenben, a most-ban, és vezeti ezáltal az embert a tudati lélek, az „én vagyok“ felé, míg a természeti istenségek művüket *előzőleg* alkották meg, de a *jelenben* már nem működnek – különben nem létezhetnének természeti törvények –, és csak képviselőik által tartják fenn a teremtett világot. Ezek a képviselők, az „elementáris lények“, a mesékből ismert manók, sellők, szalamanderek, törpék stb., amelyek törvény alatt állnak, nincs önálló „én“-jük. A kereszténység előtti tudatban sem az éntudatos lények sem a természet nem tartoznak az ember birodalmához.

A „felső“ és „alsó“ világ, a két birodalom között fennálló kettősséget különösen hangsúlyosan emeli ki a *János evangélium*, amely különben alig említi az Isten országát. Így az Úr azt mondja Nikodémusnak: „ha valaki *fölülről*⁸ nem születik, nem láthatja az Isten országát“ (János 3,3).

Ugyanebben a fejezetben mondja Keresztelő János (a „vén“ Nikodémus – János 3,4 – pozitív tükörképe): „Aki felülről [*ánothen*] jött, feljebb való mindenkinél. Aki a földről való, földi az és földieket szól; aki a mennyből jött, feljebb való mindenkinél“ (János 3,31). A 8. fejezet 23. versében az Úr mondja a zsidóknak a templomban: „Ti innét alól valók vagytok, én onnét fölül [*áno*] való vagyok...” és végül Pilátusnak: „Az én országom nem e világból való“ (János 18,36). Tudni kell, hogy a *kosmos* – a világ – szó sokkal gyakrabban fordul elő a *János evangéliumban*, mint a többiben, és mindig *ezt* a világot, vagyis a földi világot jelenti. Így ez az evangélium, amelyik a legmagasabb tanításokat adja, a legmagasabb nézőpontból ábrázolja a történeteket, egyszersmind a legmélyebben érinti a fölülről jövő viszonyát az itteni világhoz.

Mármost minden ember fölülről születik. Ha a fölülről való újraszületés határozott feltétele annak, hogy „meglássuk az Isten országát“ (János 3,3), akkor ez azt jelenti, hogy tudatosan meg kell ismételni az egykori alászállást. A tudatnak először alulról kell fölemelkednie, hogy újraalkossa a gyermeki állapotot – akármit is jelentsen ez – és az organizmushoz való viszonyát. Ennek a mozdulásnak mindenképpen alulról kell kiindulnia, abból a birodalomból, ahol az ember képes önmagát artikulálni. Az Úr az alsó emberhez szól a Nikodémus-szal való beszélgetésben, aki alig ért belőle, míg Keresztelő János kezdettől fogva értesben működik, és elfogadja másságát is, ami megtiltja számára az Isten országába való belépést.

Az alulról fölfelé mutató mozdulás megelőlegezi a tudati lélek lehetőségét, mindazonáltal az embernek még nem kell olyan mértékben szembenéznie egy harmadik tudati réteggel, mint ahogy ez a modern időben szükségessé vált. „Alul“ az *Újszövetségben* a hétköznapi tudatot jelenti; a harmadik réteg a *tudatalatti* – az *Újszövetségben* még nincs neve –, amely az évszázadok során alakult ki és körülbelül a romantika idejére vált általánossá. A mennyei birodalom és a természet mellett ez egy további terület, amely nem tartozik az ember birodalmához, noha abból esett ki, attól idegenedett el, és ezért hozzátartozhatna. A modern embernek szembe kell néznie a tudatalattival, mégpedig nem elméletileg, hanem erőpróba formájában: vissza kell nyernie az elveszett, a tudatalattiban megkötött erőket, mielőtt tényleges lépéseket tehetne fölfelé. Ez megnehezíti számára a megtérést, a *metanoia*-t.

⁸ A görög *ánothen* szó eredetileg az jelenti: „fölülről“, *áno* = fölül, fölfelé. Másodlagos értelemben úgy is használatos, hogy „újonnan“, ahogy Károli – föltehetően Luther nyomán – fordítja. Hogy az adott szöveg a szót a „fölülről“ értelemben használja, az a következő versekből (János 3,5-6) válik világossá.

Közeledés és megtérés

Mind Keresztelő János, mind az Úr így kezdi prédikációját: „Térjete meg [váltotassátok meg értelmeteket], mert elközelített a mennyeknek országa” (Máté 3,2 és 4,17)⁹. Mint számos meditációs szövegben, itt is fordított sorrendben áll a két félmondat (amire a „mert” – görögül *gar* – utal). Értelemszerűen: váltotassátok meg értelmeteket, hogy a mennyek országa közeledhessen.

„Elközelített” azt jelenti, hogy még nincs itt (lásd Márk 9,1; 14,25; 15,43; Lukács 17,20; 19,11; 22,16-18). Ahhoz hogy eljőjön, tenni kell valamit. A királyság közeledését az ember szempontjából leíró példázatok közös vonása, hogy ezt a „valamit” mindig mint valamilyen tevékenységet ábrázolják. Mindegyik példázat a megtérésre, az értelem megváltatására utal. Keresztelő János két jellegzetességet ad meg ehhez prédikációiban: Az egyik, hogy semmit sem ér az Ábrahámtól való származásra, tehát a múltra hivatkozni, a másik, hogy a megtérésnek meg kell teremnie méltó gyümölcseit, különben a fa „kivágatik és tűzre vettetik”.

A múlttól, a származástól, a vérségi kötődéstől való eloldódás abban az időben és környezetben teljesen forradalminak számít. Azt jelenti, hogy mostantól fogva az ember értékét nem a származása, hanem egyéni tettei és szándékai határozzák meg.

Az üzenet, hogy „elközelített a mennyeknek országa” önmagában is nagyon sokat jelent, de van még egy további vonatkozása is, amelyet például Márk úgy fejez ki: „Bétölt az idő” (Márk 1,15) Pál pedig így: „eljött az időknek teljessége” (*Pál levele a galátziabeliekhez* 4,4, *Pál levele az efézusbeliekhez* 1,10). Mind Keresztelő János, mind az Úr tudatában van annak, hogy eljött a nagy korszakváltás, új korszak kezdődik, mégpedig nemcsak egyetlen nép, hanem az egész emberiség számára. Ezt csak János evangélista mondja ki közvetlenül (10,16), de ez a tartalma Pál, a pogányok apostola egész tevékenységének.

Jellemző, hogy az „elközelített” kifejezés egyszer sem fordul elő Jánosnál, míg egy másik kifejezés: *ménein* – „maradni” – összehasonlíthatatlanul sűrűbben fordul elő, mint az *Újszövetség* összes többi írásában. Úgy látszik, János egy olyan tudati tapasztalásból kiindulva ír, amelyben a „királyság” már megvalósult.

„Eljött az időknek teljessége” – ez az *Ószövetség*ben gyökerező várakozás végighúzódik az egész *Újszövetség*en. Mindenekelőtt a próféták könyveiben jelenik meg a motívum: „egyszer eljön Izrael megváltója”, „eljön egy más idő”. Az *Újszövetség* többször is hivatkozik az erre utaló ószövetségi helyekre (Márk 1,15; Máté 1,22; 2,15; 26,54; János 12,38; 13,18). De éppen ezt a hagyományt értették félre olyan módon, amely kiváltotta – egyszersmind lehetővé tette – a megváltás tragédiáját. Ezt nem lehet másképp kifejezni, csak ellentmondásosan, mint ahogyan Ágoston fejezte ki magát a bűnbeesésről: *Felix peccatum Adae* – Ádám boldogságos bűne. Egészen az *Apostolok cselekedetei*ig, még a feltámadottal való beszélgetés (*Apostolok cselekedetei* 1,6) során is, a földi „királyság” helyreállítását várták, az emberiség cselekvő részvétele nélkül (lásd még Lukács 19,11; 24,21).

Pedig éppen nem erre vonatkozik az „elközelített”, és még kevésbé a „megtérés”, az értelem megváltatása. Mindkét kifejezés az ember belső átalakulására vonatkozik, aminek következményeképpen természetesen megváltozhat a külső élet is, de a mennyek országa egyértelműen a belső mozdulatra utal. Hogy ez miben áll, az a példabeszédek, a hegyi beszéd, és tulajdonképpen az egész *Újszövetség* témája. Az ilyen általános emberi átalakulás csak akkor lehetséges, ha ténylegesen történik valami a szellemi-földi valóságban, személyes jellegű szavak nem tudnak ilyen változást előidézni. Az idők beteljesedésében történnie kell valaminek az egész emberiségre vonatkozóan, ami lehetővé teszi az egyéni átalakulást. Erre a történésre így utal Keresztelő János: „Én ugyan vízzel keresztellek titeket a megtérésre, de aki

⁹ A görög *metanoieite* szót Károli „térjete meg”-re fordítja (Luthernél: „bánjátok meg bűneiteket”), ami nem mond ellent az eredeti értelemnek, de talán nem elég pontos. A görög szó tartalmazza a *nous* (értelem, elme, szellem) kifejezést. *Meta* szóösszetételekben leginkább azt jelenti: „változás, irányváltás, átalakulás”.

utánam jó, erősebb nálamnál, akinek saruját hordozni sem vagyok méltó; ő Szent Lélekkel és tűzzel keresztel majd titeket.“ (Máté 3,11; lásd még Márk 1,8; János 1,33; Lukács 3,16). A keresztelés Szent Lélekkel (Szellemmel) és tűzzel – a kettő ugyanaz – tisztán szellemi, belső történés, melyet a tanítványok és Krisztus apostolai legtöbbször kézrátétellel, de néha anélkül hajtanak végre¹⁰. Keresztelő János szavaival ellentétben – az ellentmondás talán csak látszólagos – Jézus maga nem keresztelt.¹¹ Jézus Keresztelő Jánost felmagasztaló szavai (Lukács 7,24-29) után „az egész nép és a vámszedők, igazat adának az Istennek, megkeresztelkedvén a János kereszttségével“. A következő mondatban ez áll: „A farizeusok pedig és a törvénytudók ... nem keresztelkedtek meg általa.“ Az *Apostolok cselekedeteiben* a vízzel keresztelésnek kétféle módja található (19,3-5). Az efezusi tanítványok már meg vannak keresztelve a „János kereszttségére“, és Pál ezután megkereszteli őket „az Úr Jézusnak nevére. És mikor Pál reájok vetette kezét, szálla a Szent Lélek öreájok...“. A „keresztelés“ kifejezés mindig a vízzel való keresztelésre utal az *Írásban*. Így az *Apostolok cselekedetei* 10,47-48-ban is, ahol Péter prédikációja után leszáll a Szent Szellem mindazokra, akik hallgatják, és Péter ezt mondja: „Vajon eltilthatja-e valaki a vizet, hogy ezek meg ne keresztelkedjenek, kik vették a Szent Lelket, miképpen mi is? És parancsolá, hogy keresztelkedjenek meg az Úrnak nevében“. Hasonló leírást találunk az *Apostolok cselekedetei* 8,36-38-ban, amint Filep megkereszteli az etiópai komornyikot: „Mikor pedig menének az úton, jutának egy vízhez; és monda a komornyik: Ímhol a víz: mi gátol, hogy megkeresztelkedjem?“. Mindketten leszállnak a vízbe – ez jól mutatja, hogy a keresztelés mely módjáról van szó, szintén a „Jézus Krisztus nevére“.

A bizonytalanságot, hogy vajon a tanítványok vagy az Úr maga keresztelt-e (János 3,22 és 4,2; Lukács 7,24-29) akkor érthetjük meg, ha figyelembe vesszük, hogyan élt az Úr hatalmas kisugárzása és hatása révén közvetlenül a tanítványokban; ez teszi érthetővé azt is, miért volt szükséges őt „elárulni“, vagyis megmutatni a tanítványok körében, hogy melyik maga az Úr.

Egy valamit teljes bizonyossággal el lehet mondani a keresztelés által előidézett átalakulásról: ha a János kereszteléséhez, és a kereszteléshez Jézus nevére hozzá is tartozik a testi organizmusra gyakorolt hatás, a Szent Szellemmel és tűzzel való „keresztelés“-hez legfeljebb egy inkább csak szimbolikus testi cselekvés, a kézrátétel tartozik – vagy az sem. Természetesen a János kereszteléséhez és a keresztény vízzel való kereszteléshez is szükséges volt az előkészület, különben a megfulladás határáig tartó vízbemerülés csak testi sokkot váltott volna ki. Később csaknem teljesen eltűnik a testi történés, a „keresztelés“ egyre inkább belsőleg történik, és az egyszer megkapott Szent Szellemet – a képességet, amit jelent – is gondolni, tüztét éleszteni kell (*Pál I. levele a thessalonikabeliekhez* 5,19: „A Lelket meg ne oltsátok“; *Pál II. levele Timóteushoz* 1,6). Nem volt egyszeri ajándék, ami egyszerűen megvan és megmarad: világosan látszik képesség jellege (Máté 10,20; Márk 13,11; Lukács 12,12; János 14,17 és 26).

A magvető

A példabeszédek vagy hasonlatok képei közül központi szerepe van a magvető alakjának. Nemcsak azért, mert ez a kép mindhárom szinoptikusnál előfordul (Máté 13,3-tól, Márk 4,3-tól és Lukács 8,4-től kezdve) –, hogy János miért nem említi annak megvan a mélyebb oka – és nem is csak azért, mert e kép körül számos lényeges kijelentés fordul elő a királyságra vonatkozóan, hanem azért is, mert az Úr maga is alapvető példázatnak mondja: „Nem értitek

¹⁰ Vö.: a *Die Ausbreitung des Heiligen Geistes* című fejezettel Georg Kühlewind: *Die Erneuerung des Heiligen Geistes* című könyvéből; Suttgart, 1992.

¹¹ A *János evangélium* 4. fejezetének 2. verse szerint csak Jézus tanítványai kereszteltek, a *János evangélium* 3. fejezet 22. verse szerint azonban Jézus is.

ezt a példázatot? Akkor mimódon értitek meg majd a többit?“ Mivel ez a példázat összefoglalja a királyság legfontosabb vonásait, álljon itt a magvető története teljes hosszában a *Márk evangélium* – a legtömörebb változat – szerint (Márk 4,2-25).

„És sokat tanítja vala őket példázatokban, és ezt mondja vala nékik tanításában: Halljátok: Ímé, a magvető kiméne vetni. És lőn vetés közben, hogy némely az út mellé esék, és eljövénék az égi madarak és megevék azt. Némely pedig a köves helyre esék, ahol nem sok földje vala, és hamar kikele, mivel nem vala mélyen a földben. Mikor pedig fölkel a nap, elsüle, és mivelhogy nem vala gyökere, elszárad. Némely pedig a tövisek közé esék, és felnevekedének a tövisek és megfojták azt, és nem ada gyümölcsöt. Némely pedig a jó földbe esék; és ad vala nevedő és bővölködő gyümölcsöt, és némely hoz vala harminc annyit, némely hatvan annyit, némely pedig száz annyit. És monda nékik: Akinek van füle a hallásra, hallja. Mikor pedig egyedül vala, megkérdezék őt a körülötte lévők a tizenkettővel együtt a példázat felől. Ő pedig monda nékik: Néktek adatott, hogy az Isten országának titkát tudjátok, ama kívülvőknek pedig példázatokban adatnak mindenek, Hogy nézvén nézzenek és ne lássanak; és hallván halljanak és ne értsenek, hogy soha meg ne térjenek és bűneik meg ne bocsáttassanak. És monda nékik: Nem értitek ezt a példázatot? Akkor mimódon értitek meg majd a többi példázatot? A magvető az Igét hinti. Az útfélen valók pedig azok, akiknek hintik az Igét, de mihelyest hallják, azonnal eljő a Sátán és elragadja a szívökbe vetett igét. És hasonlóképpen a köves helyre vetettek azok, akik mihelyest hallják az igét, mindjárt örömmel fogadják, De nincsen őbennük gyökere, hanem ideig valók; azután ha nyomorúság vagy háborúság támad az ige miatt, azonnal megbotránkoznak. A tövisek közé vetettek pedig azok, akik az igét hallják, De a világi gondok és a gazdagság csalárdsága és egyéb dolgok közbejövén, elfojtják az igét, és gyümölcstelen lesz. A jó földbe vetettek pedig azok, akik hallják az igét és beveszik, és gyümölcsöt teremnek, némely harminc annyit, némely hatvan annyit, némely száz annyit. És monda nékik: Avagy azért hozzák-é elő a gyertyát, hogy véka alá tegyék, vagy az ágy alá? És nem azért-é, hogy a gyertyatartóba tegyék? Mert nincs semmi rejtett dolog, ami meg ne jelentetnék; és semmi sem volt eltitkolva, hanem hogy nyilvánosságra jusson. Ha valakinek van füle a hallásra, hallja. És monda nékik: Megjegyezzétek, amit hallotok: amilyen mértékkel mértek, olyannal mérnek néktek, sőt ráadást adnak néktek, akik halljátok. Mert akinek van, annak adatik; és akinek nincs, attól az is elvétetik, amije van.“

A magvetőről szóló példázatot és magyarázatát általában a prédikálás, a misszionáriusi tevékenység képeként szokták értelmezni. Akik így fogják fel, azoknál a mai napig sem hullott jó földbe az ige. Mert ha ez ilyen egyszerű lenne, akkor nem figyelmeztetné mindhárom evangélium a tanítványokat a különleges felelősségre: „Néktek adatott, hogy az Isten országának titkát tudjátok...“ (Márk 4,11). Ez a feltétele, hogy megértsék a példázatot – maguknak a tanítványoknak is igen magas követelmény. Semmi szükség nem lenne erre, ha a példázat a prédikációra vonatkozna. A tanítványok nem értik meg a példázatot; Máténál ugyan a kérdés úgy hangzik (Máté 13, 10): „Miért szólasz nékik példázatokban?“, de a másik két evangéliumban kifejezetten a kép értelmét kérdezik (Márk 4,10, Lukács 8,9), és Máténál is válaszul a „magyarázat“ következik.

Máténál és Márknál közvetlenül a magvető képe után példázatok következnek a királyságról, Lukácsnál valamivel később; de mindhárom szinoptikus könyvben a magvető alakja a királyság első képe. Ez magyarázza, miért ad hozzá értelmezést az Úr, miért tölt be kulcsszerepet a példázatok között és miért találunk a környezetében egész sor kijelentést, amelyek részben a példázatok használatára, részben magára a királyságra vonatkoznak. A magvető példázatán kívül még egyhez kapcsolódik „értelmezés“ (Máté 13,24-30), ez is magot vetőről szól. Világosan kell látnunk, hogy – legalábbis a mai ember számára – maguk a magyarázatok is további megvilágításra szorulnak. Az *Újtestamentum* tulajdonképpen csak a

magvető képét írja le két különböző módon, noha, amint Márk 4,33-34-ben olvashatjuk: „sok ilyen példázatban hirdeti vala nékik az igét, úgy, amint megérthetik vala. Példázat nélkül pedig nem szól vala nékik; maguk közt azonban a tanítványoknak mindent megmagyaráz vala.“ Az „Ige“ itt nyilvánvalóan az „Ige a mennyeknek országáról“ (Máté 13,19). A „megmagyaráz“ szót a görög szövegben az *epilyein* (feloldani) ige fejezi ki. Ez a szó nem alkalmas az elhangzott „magyarázatok“ leírására, mert azok maguk is példázatok vagy legalábbis rejtélyek. Ez elvezet ahhoz az alapvető kérdéshez: egyáltalán mi a kapcsolata a tanítványoknak és a kívülállóknak a példázatokban való beszédhez?

A példázatok

A három szinoptikus evangéliumban sok a példázat, a negyedikben sokkal kevesebb, és azoknak is sajátos jellegük van¹², a legföltűnőbb, hogy legtöbbjük úgy kezdődik, hogy „Én vagyok...“ (például: „Én vagyok az igazi szőlőtő“, János 15). Maga a példázat szó – görögül *parabolé* – egyáltalán nem fordul elő Jánosnál¹³. A szinoptikusoknál a példázatok a „sokaságnak“ – *óchlos* – (Máté 13,34; Márk 4,34) szólnak. A tanítványok is hallgatják őket, és az Úr feltételezi, hogy megértik, ami csak részben következik be; mint már utaltunk rá, gyakran kérdeznek értetlenül és ezért feddésben is részesülnek (Máté 15,15; Márk 7,17).

Amikor a tanítványok megkérdézik, hogy miért beszél példázatokban a népnek, akkor az Úr kemény és első ránézésre aligha érthető választ ad (Máté 13,11-18; valamint Márk 4,11-12; Lukács 8,10-11): „Mert néktek megadatott, hogy érthessétek a mennyek országának titkait, ezeknek pedig nem adatott meg. Mert akinek van, annak adatik, és bővülködik; de akinek nincs, az is elvétetik tőle, amije van. Azért szólok velök példázatokban, mert látván nem látnak, és hallván nem hallanak, sem nem értenek. És beteljesedék rajtuk Ézsaiás jövendölése, amely ezt mondja: Hallván halljatok és ne értsetek; és látván lássatok, és ne ismerjete: Mert megkövéredett e népnek szíve, és füleikkel nehezen hallottak, és szemeiket behunyták; hogy valami módon ne lássanak szemeikkel, és ne halljanak füleikkel, és ne értsenek szívükkel, és meg ne térjenek, és meg ne gyógyítsam őket. A ti szemeitek pedig boldogok, hogy látnak; és a ti füleitek, hogy hallanak. Mert bizony mondom néktek, hogy sok próféta és igaz kívánta látni, amiket ti láttok, és nem láttátok; és hallani, amiket ti hallotok, és nem hallottátok. Ti halljátok meg azért a magvető példázatát.“ És ezután következik a „magyarázat“.

Felvetődik természetesen a kérdés, hogy mi értelme van egyáltalán bármit is mondani, csak azért, hogy „ne értsenek“. A fenyegető, kemény szavak Ézsaiástól erednek (6,9-10): „És monda [az Úr]: Menj, és mondd ezt a népnek: Hallván halljatok és ne értsetek, s látván lássatok és ne ismerjete; Kövérítsd meg e nép szívét, és füleit dugd be, és szemeit kend be: ne lásson szemeivel, ne halljon füleivel, ne értsen szívével, hogy meg ne térjen, és meg ne gyógyuljon.“ Amint azonban Owen Barfield¹⁴ rámutat, Ézsaiás szavai a 115. (4-8), illetve a 135. (15-18) zsoltárra nyúlnak vissza. A 115. zsoltár valamivel részletesebb (4-8): „Azoknak bálványja ezüst és arany, emberi kezek munkája. Szájok van, de nem szólnak; szemeik vannak, de nem látnak; Füleik vannak, de nem hallanak; orruk van, de nem szagolnak; Kezeik vannak, de nem tapintanak, lábaik vannak, de nem járnak, nem szólnak az ő torkukkal. Hasonlók legyenek azokhoz készítőik, és mindazok, akik bíznak bennök!“

Krisztus korában Izráel népénél egészen biztosan szó sem lehetett hagyományos értelemben vett bálványimádásról¹⁵. De mindig, amikor a szellemi valóságot jelek – legyenek

¹² Ehhez lásd még a következő fejezeteket: *Az ország valósága: János és A tizenkettedik fejezet.*

¹³ A magyar szövegben előfordul, mert Károli legtöbbször a *paroimia* kifejezést is példázatnak fordítja

¹⁴ Owen Barfield: *Saving the Appearances – A study in idolatry* XVI. és XXV. fejezet.

¹⁵ A pogány „bálványimádás“ valójában addig nem volt az, amíg a participáló – a természetben megnyilvánuló szellemiséget átélő – tudat a képeket és szobrokat mint e szellemiség megnyilvánulásait élte meg, egy olyan

azok akár csak szavak – fejezik ki, fennáll a veszély, hogy a jeleket tartják magának a valóságnak. Ez történt a mózesi tanítással is. A magasabb igazságokat nem lehet közvetlenül – mint információt – közölni. A befogadó tudatnak föl kell emelkednie a megfelelő magasabb szintre, ha meg akarja érteni – különben eltorzulhat az igazság, és el is szokott torzulni. A magasabb megismerésekre csak szimbólumok, meditatív szövegek, meditatív képek és hasonló „kerülőutak“ segítségével lehet utalni, amelyek arra serkentik a tudatot, hogy a tartalmaknak megfelelő szintre emelkedjék. Ha a jelet, például a szöveg informatív értelmét a teljes valóságnak tekintjük, akkor átvitt értelemben bálványimádók vagyunk. Ebben az értelemben a zsidóknak legalábbis nagy része bálványimádó volt Krisztus korában.

A példázatok képein keresztül a magasabb igazságig jutni, ez a képesség volt a tanítványok szűkebb köréhez való tartozás feltétele. A példázatok jelentették azt az akadályt, amelyen a tudatnak fölül kellett emelkednie. Az Ézsaiástól átvett kemény szavakban a kiválasztás princípiuma fogalmazódik meg. A magasabb rendű igazságok közvetlen kifejezésének lehetetlenségét Kierkegaard az *Einübung im Christentum [A kereszténység iskolája]* című művében az isteni „inkognitó“ fogalmában foglalja össze: az emberi belátásnak át kellett törnie ezt a falat, hogy az ács fiában megpillanthassa az üdvösséget.

A szűkebb kör és a kívülállók

Miben különböznek a tanítványok, illetve azok, akik az Úr szűkebb köréhez tartoznak a „sokaságtól“? „Mert néktek megadatott, hogy érthessétek a mennyek országának titkait, ezeknek pedig nem adatott meg.“ (Máté 13,11; Márk 4,11; Lukács 8,10). De a tanítványok is gyakran értetlenek, nem értik meg a példázatokot, noha az Úr elvárja ezt tőlük. Gyakran kérdezik a példázat értelmét, így például a magvetőről, a konkolyról (Máté 13,24-től illetve 36-tól) és a szájról – „Nem az fertőzteti meg az embert, ami a szájon bemegy, hanem ami kijön a szájából...“ (Máté 15,11 illetve 15,15) – szóló példázat esetében. Nem értik meg először, hogy mit ért az Úr a „farizeusok kovászán“ (Máté 16,6; Márk 8,11-től; Lukács 12,1), és „nem okultak vala a kenyereken, mivelhogy a szívük meg vala keményedve“ (Márk 6,52) – ami a kenyér megsokszorozására (Máté 14,13-től; Márk 6,30-tól; Lukács 9,11-től; János 6,11-től) vonatkozik. Értetlenül fogadják Jézus vízen járását is (Máté 14,22-től; Márk 6,45-től; János 6,15-től), amely mindenütt az ötezer ember megvendéglése után következik.

Ha szemügyre vesszük az Úr „magyarázatait“ a példázatokról, amelyek értelmét a tanítványok tudakolták, akkor megállapíthatjuk, hogy ezek a magyarázatok alapján véve bárki számára érthetőnek, sőt néha triviálisnak tűnhetnek – így például a farizeusok kovászának értelmezése egyszer „tudomány“ (Máté 16,12), másszor „képmutatás“ (Lukács 12,1). Van azonban a magyarázatoknak egy eleme, ami további megvilágítást igényel. Így például a magvető esetében az Isten „beszéde“ (szava), az „ördög“ és a „béketűrés“ (Lukács 8,15); a konkolyról szóló példázatnál az „Isten országának gyermekei“ és a magyarázat egész befejezése (Máté 13,41-43) a „tüzes kemencék“-kel. A „fertőztetés“-ről szóló magyarázat is triviálisnak tűnik, de a *Máté evangélium* 15,18. („Amik pedig a szájból jönnek ki, a szívből származnak...“) és következő verse („Mert a szívből származnak a gonosz gondolatok...“) rejtelmes marad, akárcsak a „kovász“, amely az országra vonatkozó hasonlatban is előfordul (Máté 13,33; Lukács 13,20-21). Egyik magyarázat sem hiánytalan, mint ahogy az a kérdés is nyitva marad, miért kellett volna a tanítványoknak a kenyér megsokszorozásából megérteniük, hogy milyen rokonságban van az a tengeren járással.

A tanítványoktól, a szűkebb körtől, ellentétben a „kívülálló“ nem-értőkkel, többet vár el az Úr pusztá megértésnél. Bennük ki kellene hajtania a Mózesi tanításnak, az „én-vagyok“-

valóság jeleiként, amely összeolvadt saját szellemiségével, mert rokonságban állt vele. E jelek csak akkor váltak bálványokká, amikor már nem élték át a mögöttük lévő szellemiséget: jel mivoltukat elvesztették, és ezáltal váltak valódi bálványokká.

nak, a megértés *mikéntjében*. Mert végül is ehhez kellene vezetnie az égő csipkebokortól eredő útnak. A cél az *énnel áthatott értés*. A tanítványok elsősorban abban különböznek a kívülállóktól, hogy egy újfajta értés várományosai. De abban is, hogy a szellemi Nap – aki az Úr alakjában jár közöttük – kisugárzása különleges hatással van rájuk. Többé-kevésbé átszáll rájuk az Úr gyógyító ereje¹⁶; ez is a növekvő, énnel áthatott értésükkel áll kapcsolatban. Ha nem ez működik bennük, megrója őket az Úr (Márk 8,17-21). Amíg a „népnek“ szóló példázatok imaginatív képei, a még benne valamelyest működő archaikus szellemi látás révén hatnak, addig a tanítványoknak meg kellene érteniük azokat egyrészt értelmükkel, olyanfajta értéssel, amilyen a szókrateszi beszélgetésekhez szükséges¹⁷, de másrészt egy új, énnel áthatott imagináció révén is.

A példázatok „értése”

Az *Újtestamentum* szellemében fogant példázatok azért születnek, hogy megfelelő formában közölhessenek magasabb igazságokat. Úgy jönnek létre, hogy az ember rátalál a magasabb igazságra, összeszedi magát benne, és működésbe hozza a magasabb akaratot – magasabb spontaneitást – az igazságot befogadó, elfogadó irányban – mintegy megfordulva (megtérve)¹⁸. A lélek mozgásba jön, amikor eltelik, azonossá válik egy magasabb, szavak nélküli igazsággal: Aquinói Tamás ezt nevezi *adekvációnak* (alkalmazkodás, azonosulás). Ugyanebben a mozgásban születik meg a példázati kép – ugyanaz a mozdulat él benne egy alacsonyabb képiség szintjén. A példázat, a kép, mint minden írásjel, egy *jelentés* hallható vagy látható, érzékszervileg érzékelhető jele. Ha csupán a jelet tartjuk valóságnak, akkor bálványimádók vagyunk.

A magasabb igazságok közlésére van még egy út. Ezt nevezhetjük a tudati folyamatok nyelvének¹⁹. Mivel a valóság idea – mint ahogy a szellemi igazság is az – (az észleleti világot az ideák és az érzékelés közösen alkotják meg), a tudati folyamatokra irányuló, abban megerősödő és emelkedő figyelem közeledni tud felé. A szavak nélküli értés folyamatában a tudati folyamat és a szellemi valóság eggyé válnak. A magvető képe példázat, az azt követő „magyarázat” az ember lelki vagy tudati életére vonatkozik. Nem jön le az informatív szintre – a magasabb igazságokra vonatkozóan ez lehetetlen.

Akár a példázatokat, akár a tudati folyamatok nyelvén tett közléseket, csak úgy lehet befogadni vagy megérteni, ha felemelkedünk a példázatok vagy „magasbeszédék”²⁰ forrásához. Nincs olyan út a magasabb igazsághoz, amely megkerülheti ezt az emelkedést, noha az emelkedéshez különböző képességeket vehetünk igénybe, különböző utakat járhatunk. A magasbeszédékhez való felemelkedéshez csakis egy új, a kereszténység révén általánossá vált képesség jön szóba.

¹⁶ Vö.: Rudolf Steiner előadása 1917. április 10-én Berlinben. Megjelent a *Bausteine zu einer Erkenntnis des Mysteriums von Golgotha* című kötetben. Rudolf Steiner összkiadás 175; 2. kiadás, Dornach, 1982.

¹⁷ Rudolf Steiner előadása 1912. szeptember 18-án. Megjelent a *Das Markus Evangelium* című kötetben. Rudolf Steiner összkiadás 139; 6. kiadás, Dornach, 1985.

¹⁸ Lásd az *Ausblicke* című fejezetet R. Steiner: *Vom Menschenrätsel* című könyvében. Rudolf Steiner összkiadás 20; 5. kiadás, Dornach, 1984.

¹⁹ Vö.: *Das geisteswissenschaftliche Studium (A szellemtudományi stúdium)* című fejezettel Georg. Kühlewind, *Die Wahrheit tun* című könyvében; 2. kiadás, Stuttgart, 1982.

²⁰ Azért nevezzük így az ilyen jellegű szövegeket, mert ez a jelleg először a hegyi beszédben jelenik meg Máténál és Lukácsnál. A *János evangélium* majdnem teljes egészében ezen a nyelven íródott – folyamatosan utal a lélek szellemi folyamataira. A hegyi beszéd és a beszéd a síkságon (Lukács 6,20-tól) megfogalmazása mindazonáltal olyan, hogy érzékeny tudat számára megnyilatkozik – ha a gondolkodás nem is tudja megérteni (például azt, hogy „Boldogok a szelídek: mert ők örökségül bírják a földet.”) –, ami sok más magasszövegre, mint mondjuk a *János evangélium* bevezető részére, nem áll.

A példázatok kétféle lelki mozdulat révén is befogadhatjuk. Mindkettő a befogadó figyelemmel dolgozik, amelyet nevezhetünk „üres figyelemnek” vagy „üres tudatnak” is (lásd a *Mint a gyermekek* című fejezetet). A régebbi út, amely ennek a helynek a létrehozásához vezet, a hétköznapi tudat elhagyásában vagy kioltásában áll, ami az archaikus tudatnak nem esett nehezére. Ezzel a kialakulóban lévő éntudat is kikapcsolódott. Ehhez hasonló tudata van ma a három év alatti kisgyerekeknek. Amikor azt mondja, hogy „kék ég”, de azt még nem tudja mondani, hogy „ott a kék ég”, akkor a participáló, a kék égtől még el nem választott, befogadó tudatban él, éntudat nélkül, vagyis anélkül, hogy képes lenne ént mondani. A második mondatformához már szükség van a szembenállásra, az ég és kéksége és szemlélője elváltak egymástól, egymás tárgyaivá és alanyává, és az utóbbiban már megszületett az éntudatnak legalábbis a csírája.

Az archaikus tudat többé-kevésbé könnyen teszi meg az utat a jeltől, a példázati képtől a jelentésig – eredetileg a jel és jelentése nem is különülnek el. Az éntudatnak, amely éppen a befogadó figyelem elhalványulása és eltűnése révén jön létre, meg kell tennie saját lépését ahhoz, hogy létrehozza a példázatok „megértéséhez” szükséges figyelmet. Ez abban áll, hogy az éntudat megerősíti önmagát. Nem legyengül, mint az archaikus lélekben, hanem annyira megerősödik, hogy az embernek nem kell többé igénybe vennie első támaszát, a test érzését. Önmagában meg tud állni, nem kell a testre, a test körüli önérzés lelki burkára támaszkodnia. Az ember így éntudatának *megtartásával* emelkedhet magasabb tudati szintre. Ehhez a hétköznapi énben megbújó Logosz-szikra adja az erőt. Ez a *Logosz hússá válása*²¹ („az Ige testté lőn”) révén ereszkedett a lélek bukott, gyenge részébe, és megajándékozza a hétköznapi ént, az én individualizálódott részét a *kezdés*, a szabad, vagyis minden megelőző ok nélküli, minden okságon kívül álló cselekvés, a teremtés képességével.

A példázatok akkor érthetők meg énnel áthatottan, ha az éntudat képes megmaradni a példázatok forrásánál, a szavak, képek, jelek nélküli értelemben. A hétköznapi én ekkor eggyé válik a lélek mindig jelenlévő, de nem éntudatos szellemi részével, és ezzel megkezdődik a szellemi lény individualizálódása. A befogadó, üres figyelem összekapcsolódik a felfokozott éntudattal (hiszen azonos vele), és így szembenállás, bármilyen tárgy nélkül meg tud állni. Az ürességet pedig azonnal kitölti a példázat szavak nélküli értelme.

Az a megállapítás, hogy az archaikus tudat könnyen kapcsolódik össze magasabb igazságok különböző megnyilatkozási formáival, mint mítoszok, szimbólumok és példázatok, csak általánosságban igaz. A mennyei királyságra vonatkozó példázatok az archaikus lélek számára csaknem elérhetetlenek, éppen azért, mert ezek a példázatok a mennyei igazságok újfajta, énnel áthatott értésének irányába mutatnak és vezetnek. *Ezekhez* a példázatokhoz csak az tud felnőni, akiben megmozdult az énnel való áthatottság csírája. *Ez* az emberiség történetének – máig alig értett – nagy forradalma.

Így pontosabban rajzolódik ki az Úr belső köre és a „sokaság” lelki-szellemi konstitúciója közti különbség. Úgy tűnik, az előbbieket magukban hordozzák az én-szikra csíráját – a *tudati lélek* előhírnökét –, míg utóbbiakból hiányzik ez, de ha lelkeségük tiszta maradt, képesek *megérezni*, hogy az Úr személyében istenséggel van dolguk. És hol itt, hol ott, felébredhet valamelyikükben az én-csírja. A magasbeszéd példázatai éppen ezt provokálják²².

Ezzel a legkevésbé sem akarjuk azt mondani, hogy a belső körhöz tartozó tanítványoknak ne lettek volna archaikus képességeik; éppen ellenkezőleg: a Logosz-hordozóval szembeni érzékenységük régi jellegű (archaikus) megismerési képességeik megőrzött részéből származik. Emellett azonban részesültek az énnel való áthatottság

²¹ Lásd a *Das Fleisch (A hús)* és a *Der Logos im Seelenbereich (A Logosz a lélekben)* című fejezetet G. Kühlewind *Die Erneuerung des Heiligen Geistes* című könyvében.

²² Hasonlóan provokatív amikor a zen mester azt mondja tanítványának: “Nincs benned Buddha természet” (vagyis szellemiség), és ezzel felébreszti benne a Buddha természetet; ha ugyanis a tanítvány megérti ezt, akkor éppen a Buddha természet benne az, amivel megérti.

áldásában is – mint például Herakleitosz is –, amely lehetővé tette számukra, hogy megtegyék a lépést a kereszténység, az én-vagyok világa felé.

Az archaikus lélek nehézségei a példázatok megértésnél a lehetetlenségig fokozódnak a magasbeszédék esetében. Ezek ugyanis a tudati folyamatok nyelvén szólnak, feltételezik tehát az ezen folyamatokra való rálátás képességét. Ez a tudati lélek megelőlegezése, ami a pedig tanítványok esetében is ritkán eredményes. A *János evangélium* csaknem teljes egészében ezen a nyelven íródott, ami megmagyarázza pályáját az évszázadok során, és azt is, hogy ez az evangélium különösen élesen ábrázolja az ellentmondást az Úr és az őt kérdezők, az értetlenség között – amely csaknem a megkövezésig fajul (János 8,59; 10,31).

A példázatok és a magasbeszédék *élő* igazságokat fejeznek ki, ezért kell a befogadónak a szellemi jelenlét szintjére emelkednie, ha valóban be akarja őket fogadni. Erre a belső lépésre vonatkoznak az Újtestamentum következő kifejezései: „Cselekedni a szót” (a Logoszt) és „cselekedni az igazságot” – a görög szövegben tulajdonképpen a „csinálni” (*poiein*) ige áll (Jakab 1,22-25; Máté, 7,24; Lukács 6,47; János 3,21; *János közönséges I. levele* 1,6). „Csinálni” a szót, a rejtetlenséget (a görög „igazság” szó szerinti fordítása²³) azt jelenti, hogy magunk hozzuk létre és tapasztaljuk meg – hasonlóan ahhoz, ahogy egy másik ember gondolatát azáltal értjük meg, hogy magunk is gondoljuk, magunk is létrehozuk, és ezzel megtapasztaljuk, mert a gondolkodás öntapasztaló – ami gondolat lett, az előzőleg egy volt a gondolkodással és a gondolkodóval a figyelem jelenlétében. Aki nem „csinálja”, nem teszi, az csak a szó külszínét, az igazság kifejeződését fogja fel, magát az igazságot soha.

A példázatok és képek az informatív szinten értve eléggé triviális történeteknek ráadásul általában ellentmondásosnak, paradoxnak és „igazságtalannak” tűnnek, mint például a szolgálókra bízott girák és tálumok történetei (Lukács 19, 11-27 és Máté 25, 14-30), melyek mottója: „Mert mindenkinek, akinek van adatik és megszorítottatik; akinek pedig nincsen, attól az is elvétetik, amiye van” (Máté 25,29; Lukács 19,26). Ez már magasbeszédként is érthetetlenül „igazságtalan” az informatív szinten; amire utal is a szöveg (Lukács 19,25). Nyilvánvalóan magasabb, rejtett jelentésről van szó. Ez kizárólag egy magasabb tudati szinten nyilatkozik meg, és a szöveg egyetlen célja és értelme, hogy erre mozgósítsa a hallgatót, ide emelje fel, és ezzel valóban hallóvá tegye. Eközben nyilvánvalóan le kell mondanunk minden triviális értelmezésről, a szavak összes ismert jelentéséről – az ősjelentésükről van szó. Az is újdonság, hogy az Úr a magasabb igazságokról beszél a sokaságnak (Máté 13,35): „Hogy beteljék amit a próféta szólott, mondván: Megnyitom az én számat példázatokra; és kitéárom, amik e világ alapítása óta rejtve valának.”

Itt megjelenik a „rejtettség” motívuma, amelynek megnyilatkozása, „nyilvánvalóvá válása” az *Újtestamentum* egyik fő vonása. A hétkönap beszédértésben az érzékelt jeleknek úgy kell kihajtaniuk a tudatban, mint egy elvetett magnak a földben, hogy a szöveg jelentése tapasztalássá válhasson. A tudatnak egy alig észrevehető pillanatra a jelnélküliség világába kell lépnie, hogy megérthesse a jeleket. Ezt csak igényes szöveg megértése során figyelhetjük meg; közönséges szövegeknél csaknem automatikusan, belső munka nélkül „kapcsolunk”. Ha magasabbrendű szövegekről van szó, mint a példázatok és a magasbeszédék, akkor az egyszerű, informatív értelem maga a jel, a mag, amelynek ki kellene hajtania a lélekben – csak mag és nem kész növény. Ezzel elérkeztünk a magvető képéhez.

Az őspéldázat

„Nem értitek ezt a példázatot? Akkor mimódon értitek meg majd a többit?” Ez a mondat próbakölként állítja a magvetőről szóló példázatot, amely a királyságra vonatkozó összes

²³ Vö.: a *Charis és Altheia* című fejezettel G. Kühlewind: *Das Gewahrwerden des Logos* című könyvében; 2.kiadás, Stuttgart, 1990.

példázat prototípusává válik. Ezt a következőképpen kell érteni: Az elvetett mag maga a példázat, és akinek a szívében kicsírázik, az érti meg ezt a példázatot, és az összes többit is. A példázatot meg kell valósítani ahhoz, hogy megértsük – a saját sorsát írja le: el is veszhet, és jó földbe is hullhat. A mag sorsa a földtől függ. Ez az Ég és a Föld, a felső és az alsó világ viszonyának új vonása. A fönről adott nem adódik többé *teljes egészében*, lenről befogadókésztségre, „jó földre” kell találnia.

A példázat fent leírt jellegét így is összefoglalhatjuk: önmagát jelenti. Minden kép, minden idea önmagát érti meg, önmagát valósítja meg – jó esetben. Ez persze csakis új ideára vonatkozhat: egy mag csak egyszer hajthat ki, és egy növényt nem lehet elvetni. A mindig új vetésről van szó, az ösképeességről, hogy mindig létrehozhatunk vagy megérthetünk valami újat. A képben a magvető szunnyadva élőt vet szunnyadva élőbe – a Föld is él –, és ez megteremti annak a lehetőségét, hogy, ha nem vész el a vetés, mindketten fölébredjenek. A vetés háromféleképpen veszhet el: mert terméketlen a föld, mert megfojtja a növényi vagy felfalja az állati világ. A negyedik rész a jóra kész szívbe hull és ott megfogon – az emberi ében. Mert a „magyarázat” első és alapvető mondata így szól: A magvető az Igét hinti – a Logoszt. A Logoszt csak éntudatos lény tudja befogadni, olyan valaki, aki szavak forrása tud lenni – és a szavak a Logoszból származnak. A háromféle elvesztés a lélek azon három rétegének felel meg, amelyekben nem tud növekedni a szó.

„Az út mellé²⁴” esik egy rész, és megeszik a madarak – azt a logoszerőt, amelyik nem az utat szolgálja, elviszi az ördög, a gonosz. Az „útnak” kettős jelentése van: egyrészt az ember útját jelenti a tökéletesedés felé (Máté 22,16; Márk 12,14; Lukács 20,21, és mindenekelőtt János 14,6: „Én vagyok az út, az igazság és az élet”); másrészt a világ útját a herakleitoszi logosztan alapján, az őstüztől a végső tűzig. Ami e két utat elkerüli, a gonosz zsákmánya lesz, amely ezáltal növekszik. Ez szellemi erőink sorsának is a képe, belőlük képződik a tudatalatti, ha nem megfelelő módon használjuk őket. A lélek „köves helye” a kiszikkadt gondolatiság, ahol a szó nem talál termő érzékenységre. „Tövises közé” kerül a szó, ha az életteli érdeklődést a szellemi életen kívül eső célok foglalják el.

De ha a logoszcírát csak éntudatos lény fogadhatja be, akkor újabb látszólagos paradoxon előtt állunk. Mert csak logoszra képes lény lehet éntudatos, tehát akinek „én”-je van, abban már benne lakik a Logosz. Ezzel a megtestesülés misztériumához érkezünk, amelyben a Logosz „testté” (pontosabban: hússá) lesz, vagyis beköltözik az emberi lélek gyenge, bukott, bűnös részébe – míg annak szellemi egében mindig is jelen volt. Jánosnál a magvető képe helyett ez áll (János 1,14): „*És a Logosz hússá lett és bennünk ütötte fel sátrát*”²⁵. Hússá, amiről az előző versszakban azt olvassuk, hogy Isten gyermekei nem szülehetnek belőle²⁶. János magasbeszédben mondja ki azt, amit a többi evangélista a magvető példázati képével fejez ki. Nem csoda, hogy nála nem fordul elő a kép. A szó teremtette a kész világot, a természetet, amihez részben az ember teste is hozzátartozik (részben, mert az én saját felelősségi körébe vonja a testet). Az emberben lakó logosz azonban nem kész szó, mint a természetben, hanem szó-forrás, mint maga a Logosz. Ezért szerepel a példázatban egy gyümölcsöt ígérő, de még ki nem hajtott mag képe, amely jó földben harmincszoros, hatvanszoros, százszoros termést hozhat. Romolhatatlan mag, ahogy Péter leírja (*Péter közönséges I. levele*, 1,23-25): „Mint akik újonnan születettek nem romlandó magból, de romolhatatlanból, Istennek *igéjéből*, amely él és megmarad örökké. Mert minden *hús* olyan mint a fű, és *a hús* minden dicsősége olyan, mint a fű virága. Megszáradt a fű, és virága elhullt: De az Úr beszéde megmarad örökké.”²⁷ Ez pedig az a beszéd, amely néktek hirdettetett.”

²⁴ „Mellé” görögül *para*; ugyanaz az az előtag, amely a „parabola”-ban, a példázatban előfordul.

²⁵ Károlinál: „És az Ige testté lett és lakozék miközöttünk.”

²⁶ Károlinál (János 1,13): „Akik nem vérből, sem a testnek akaratóból, sem a férfúnak indulatjából, hanem Istentől születtek.”

²⁷ Ézsaiás 40,6-8.

A teremtésben rejtőző kész, lezárt, és az emberben kezdettől fogva „lakozó” (megmaradó: a görög *ménein* ige mindkettőt kifejezi) Szó közötti különbség érzésében nyilvánult meg a zsidóság és a pogányság közötti alapvető ellentét, mert utóbbiak nem érezték ezt a különbséget, legalábbis nem olyan élesen, mint az *Ótestamentum* népe, amely Mózes óta az „Én-vagyok”-lényre irányította, vagy kellett volna, hogy irányítsa figyelmét (ami maga az én ereje). A sztoikusok az ószövetségihez hasonló mértékben élték át ezt a különbséget²⁸.

A Logosz növekedése az emberi lélekben – Herakleitosz ismert mondatának („Mert a léleknek Logosza van, amely önmagától növekszik”) értelmében – a képesség, hogy mindig újat és mindig-újat hozzon létre, „gyümölcsöt teremjen”, szélsőségesen szólva, a folyamatos teremtés képessége – nem ezt jelenti-e vajon a Mennyek vagy Isten országa?

A Logosz kétszer, kétszeresen van jelen az emberben. Ezzel válik lehetővé a tudati lélek²⁹ kialakulása, amely képessé teszi az embert arra, hogy rálásson a tudatára. Ezzel megnyílik számára az a lehetőség is, hogy felfedezze magasabb lényét, igazi „Én”-jét, és benne a Logosz jelenlétét kezdettől fogva, a veleszületett képességben, hogy értelmet, jelentést találjon az érzékleti jelek mögött, hogy ezeket egyáltalán jeleknek tekintse, hogy észrevegye a Logosz jegyét a nyelvekben, a gondolkodás adott „hogyan”-jában, hogy a jó, az igaz és a szép racionalitás fölötti ideájában *me glássa* magát a Logosz ideáját. A Logosz azért vált testté, hogy az egész emberiség megismerhesse, ne csak a kiválasztottak. Erre utal János 10,14: „Én vagyok a jó pásztor; és *megismerem* az anyéimet, és engem is *megismernek* az anyéim.”

A Logosz a logika közönséges értelmében nem nevezhető fogalomnak. Ezt az ideát nem lehet gondolni, mert általa gondolkodunk. Már Szókratészt, és az összes őt követő gondolkodót is a testté válás tette képessé földi, logikus gondolkodásra, a Logosz által előrevetett árnyék vagy fény által. Ez a gondolkodás azonban még élő, életteli, az elmúlt másfél században általánossá vált tudományos-technikai gondolkodásához képest. Még meg tudja ragadni a Logosz élő ideáját. „Ahol a gondolkodás megragadja az életet, az élet is megragadja a gondolkodást.” – Wilhelm Kelber szép mondata megvilágítja ezt a gondolkodást, amely az alsó, a „húsban” lakozó Logoszból táplálkozik; egyszersmind, mivel a tudatalatti még nem alakult ki, romlatlan, szinte zavartalan kapcsolata van a felső, az emberi lélek tudatfelettijében élő Logoszhoz. Ilyen találkozásból származik például Herakleitosz logosztana. A szó-jelleget, jel és jelentés kettősségét láthatjuk a „tűz” képének összefüggésében a jelentéssel, a kép értelmével, a „Logosszal”. A kép a régebbi, imaginatív tudathoz tartozik, a „Logosz” ideája az élő, intuitív gondolkodáshoz, amely megtapasztalhatja jelentését. Az átlátszóvá vált képen keresztül *me glátjuk* a jelentést.

„A magvető az igét hinti” (Márk 4,14); „A mag az Isten beszéde [logosza]” (Lukács 8,11) – de ki veti el, ki a magvető? És a vetésnél a mag mindig többes számban értendő. Ez elvezet a *logos spermatikos* sztoikus ideájához, a Logosz, „amely magként működik” (W. Kelber). A két kérdésre – ki a magvető, és mit jelent a logosz többes száma – közös a válasz. Egy idea megtapasztalásában az egység átélése az eredeti élmény: az archetipikus idea maga az alkotó elv, amely különböző szinteken és formában, további rész ideákban és dolgokban megsokszorozódik, anélkül, hogy elvesztené eredeti egységét. A növény ősideája a növény családok ideáira bomlik, ezek az egyes növényfajokéra, ezek pedig a nagyszámú, az érzékelés számára is megjelenő egyedi növényre. Mindegyik részesül az ősnövény ideájából, mindegyik a növényiség ősideájának jele.

De ha az emberi szellemről van szó, mint a magvetőről szóló példázatban, akkor a Logosz maga veti önmagát az emberek szívébe, anélkül, hogy egyediségét feladná. A logosz az emberben Logosz-lénnyé tud növekedni. A többes szám titkán keresztül érthetjük meg,

²⁸ Lásd a *Der Logos im Menschen (A Logosz az emberben)* című fejezetet W. Kelber: *Die Logoslehre* című könyvében; Stuttgart, 1976.

²⁹ Vö: a *Das Leben der Bewußtseinsseele (A tudati lélek élete)* című fejezettel, G. Kühlewind: *Das Licht des Wortes* című könyvében; Stuttgart, 1984.

hogyan válhat a Logosz egyszeri hússá válása *egyetlen* emberi testben, és ennek a testnek az általa történő egyszeri feltámadása minden ember számára példaképpé és csíraszerűen, sokszorozódásra képesen érvényessé: ez a *logos spermatikos*, a sokszorozódásra képes példakép. Ez megadja a választ a magvető utáni kérdésre is: a testté válásban a Logosz önmagát veti. Mert amit a fény teremt, az maga is fénnel áthatott – a szem. A Logosz, aki a teremtő erő maga, csak önmagához hasonlót teremthet, minden más csak az ahhoz vezető út. Ezért nevezik őt először születettnek („elsőszülöttnek”; *Pál levele a rómareliekhez* 8,29).

A magvető képe nemcsak a többes szám szellemi-nyelvtani kérdését érinti, hanem az alany-tárgy viszonyt is. A megismerésben az alany „homeopatikus” mértékben azonossá válik a tárggyal, és ebben éppoly kevésbé van dualitás, mint az alkotás pillanatában. De ha az alkotás, a teremtés megtörtént, és eltávolodott, elidegenedett a teremtőjétől, akkor neki is, másoknak is tárggyá válik, amíg csak valaki magához nem emeli, alannyá nem teszi ismét egy pillanatra az értésben. A – szélsőséges értelemben vett – participáló tudat nem ismert dualitást, az érzékeléssel együtt adódott az idea, gondolkodásra nem volt szüksége. Valami új jelenség felvételében, vagy a gondolkodás jelenléti pillanatában, csírájában lejátszódik egy pillanatra az újfajta, énnel áthatott participáció – általában anélkül, hogy tapasztalnánk, az esetek nagy részében még csak nem is sejtjük. A meditatív tudatban kiterjed az illékony pillanat – az ember *megmarad*, „*lakozik*” az értés, az intuíció villámfényében.

Ahol az embert megérinti valamilyen értelem, valamilyen jelentés – és ez azt jelenti, hogy mindenhol, ha nem is vesszük észre, hogy minden dolog csak a fogalma által válik az ember számára azzá a dologgá – ott a logoszcsíra mozdul benne. Az értelemre, jelentésre való érzékenységet, befogadókészséget nem lehet megtanítani senkinek, akiben nincs eleve jelen az értelemre való nyitottság. Ezért nem lehet a gondolkodást visszavezetni semmire sem – például valamilyen inger-válasz mechanizmusra, amely soha nem képes valami merőben új értelem létrehozására vagy „megértésére” –, és a gondolkodás az ember legalacsonyabb szintű, a Logoszban gyökerező tevékenysége. Visszavezethetlensége – a lehetetlenség, hogy valami mással magyarázzuk, mint önmagával – tükörképe a nagy előkép, a magvető archetípusának, aki önmagát veti.

A mennyek országa a minden emberbe elvetett Logosz-szikrákból épülhet fel. Ha az emberekben növekszik ez a csíra, lánggra lobban a szikra, akkor az egyes ember és a közösség élete azzá válik, amit az Újtestamentum szövege Isten vagy a mennyek országának (királyságának) nevez, például a hegyi beszédben. Ez a magok többes számának újabb értelme: egy országot vagy királyságot sok ember épít fel, ők a város építői és építőkövei. Máté 13,19: „Ha valaki hallja az ígét az *országról*³⁰, és nem érti...” Az „íge az országról”, az ország logosza, nemcsak az ország lehetőségét jelenti, hanem a „logosz” szó jelentése értelmében azt a módot is, ahogyan az ország felépül. Ezzel eljutunk az alapjáig. A királyság a szegénységre épül.

A szellemi szegények

Mindenütt, ahol az *Újtestamentum* a királyság eljövételéről szól, a szellemi szegényeket nevezi e birodalom eljövendő birtokosainak: „Boldogok a *szellemi*³¹ szegények: mert övék a mennyeknek országa” (Máté 5,3; Lukács 6,20).

A szegényeket általában előnyben részesíti az írás, ami Ézsaiás 61,1³²-ig nyúl vissza – ez az a hely, amelyet az Úr felüt Názáretben a zsinagógában (Lukács 4,16-tól) – ez jellegzetes vonás az *Újszövetség* egészében. Így az Úr is Ézsaiás szavaival jellemzi önmagát, amikor Keresztelő János tanítványai megkérdezik, hogy ő-e az, „aki eljövendő”: „A vakok látnak, és

³⁰ Ezen a helyen az ország önmagában áll, nem a mennyek vagy Isten országaként.

³¹ Károlinál: „lelki”

³² „Az Úristen lelke van énrajtam azért, mert fölkent engem az Úr, hogy a szegényeknek örömet mondjak...”

a sánták járnak; a poklosok megtisztulnak és a siketek hallanak; a halottak föltámadnak, és a szegényeknek evangéliom hirdettetik” (Máté 11,5; Lukács 7,22).

A szellemi szegénység (vagy koldusság) állapot a jelent: főntről, a lélek mennyországából, a tudatfölöttiből alig valami vagy inkább egyáltalán semmi sem adódik többé. A hétköznapi tudat el van választva saját szellemi forrásától. Korábban szabadon és gazdagon áradtak az adományok főntről; mostanra azonban az ember elszegényedett, nincs semmije, nem látogatják meg többet az égiek, mint Ábrahámot (*Mózes I. könyve* 18), nem szólítja meg az istenség, mint Mózeset (*Mózes II. könyve* 3). A nincstelenség egyszersmind a szellem utáni szomjúság állapota is, amely magához vonzza a szellemi adományokat (Máté 5,6³³; Lukács 6,21).

A szellemi gazdagoknak nem volt rá szükségük, hogy maguk kezdeményezzenek, hogy maguk tegyék meg az első lépést; ez a szellemi szegények új útja (Máté 7,7-től, Lukács 11,9-től): „Kérjétek és adatik néktek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyitattik néktek”. Vagyis: kezdj, ne várj!

A szegénységből, a magasabb szintektől elválasztott hétköznapi tudatból való kezdéshez szükséges erőt a Logosz testté válása tette elérhetővé. A lélek tudatfölöttijében is jelen van ugyan a Logosz, de elérhetetlen a tőle elválasztott hétköznapi tudat számára. Amikor az Ég és a Föld közötti szakadék elmélyült és kitágult, a Logosz-hordozó lény összekapcsolódott az emberiség képviselőjével a Jordán-keresztelőben³⁴. Ezt az egyesülést azért hívják testté válásnak, mert a „test” (vagy „hús”) a léleknek azt a részét jelenti, ahol az ember a test érzéséhez kötődik, és amiben egoitását „én”-jeként éli át. A testté válás óta már ebben a részben, a hétköznapiság hamuja alatt is izzik egy logoszcsíra, amely fellobbantható. Ezzel függ össze a Szent Szellem³⁵ átváltozása és megújulása (*Pál levele Titushoz* 3,5). Az Úr megígéri ezt az individuális fellobbanást (János 14,16 és 26; 15,26; 16,7 és 13) és már az *Ószövetség* bejelenti (Jóel 2,1; Ésaías 44,3; 54,13; 59,21; Jeremiás 31,31) – ez az *igazság új szelleme*³⁶, ahogy először János nevezi.

A szellemi szegények a modern emberek. Nekik van meg a lehetőségük az individuális Szent Szellem fellobbantására – az *Ószövetség* az „Isten szelleme” kifejezést nem individuális értelemben használja. Az új megnevezés, „az igazság szelleme” a rejtetlenség és átlátszóság titkára utal (a görög *aletheia* szó igazságot és rejtetlenséget jelent), és János így foglalja össze: „*A Szellem az igazság*”³⁷ (*János közönséges I. levele* 5,6)³⁸.

Krisztus idejében nem mindenki alkalmas arra, hogy „örökölje” Isten királyságát. Az alkalmasság nem a szellemi nagyságtól függ. Keresztelő Jánosról ezt mondja az Úr: „*Amen* mondom néktek: az asszonyoktól születtek között nem támadott nagyobb Keresztelő Jánosnál; de aki legkisebb a mennyeknek országában, nagyobb nálánál” (Máté 11,11).

Fölmerülhet a kérdés, hogy a Keresztelő, az első tanú és Krisztus útjának tudatos előkészítője miért nem lett keresztény, vagyis miért nem követte az Urat. A választ igen rövidre foghatjuk: mert gazdag volt. Nem tartozott a szellemi szegények közé, születésének története (Lukács 1-2) is erre utal. A gazdag ifjút is ez akadályozhatta (Máté 19,16-tól; Márk 10,17-től; Lukács 18,18-tól).

A Logosz a Föld (Palesztína), az emberek (szegények, betegek, bűnösök) és az egyén (a „hús”) mélységeibe jött, és mindenekelőtt, és mindezek összefoglalásaként: a szellemi szegényekhez.

³³ „Boldogok, akik éheznek és szomjúhozak az igazságot: mert ők megelégtettek.”

³⁴ Vö. a *Die Taufe (A keresztelés)* című fejezettel G. Kühlewind: *Die Erneuerung des Heiligen Geistes* című könyvében.

³⁵ Károlinál: Szent Lélek

³⁶ Károlinál: Az igazságnak Lelke

³⁷ Károlinál: a Lélek az igazság

³⁸ Lásd a *Charis és Aletheia* című fejezetet G. Kühlewind: *Das Gewahrwerden des Logos* című könyvében.

Akinek van...

A szegénységgel, amelyben az embernek semmije sincs, látszólagos ellentmondásban állnak a szinoptikus evangéliumok egyes helyei, amelyek szerint az embernek lehet olyan fajta „valamije”, hogy még több is adódik hozzá. Az evangéliumok egy olyan adódásról beszélnek, amely a belső körre vonatkozik: „Néktek adatott” – mármint a megértés –, és ez az adottság igen zsenge, tulajdonképpen csak a Logosz-hordozó jelenlétében és kisugárzásában működik többé-kevésbé. Annak a kijelentésnek, hogy a tanítványoknak megadatott, hogy megértsék az ország titkait, a szűkebb (Máté 13,11-12) vagy tágabb (Márk 4,11 és 25; Lukács 8,10 és 18) környezetében olvasható – legalábbis a magvető hasonlat fejezeteiben – az az „igazságtalannak” hangzó kijelentés, hogy: „Mert akinek van, annak adatik, és *fölöslege van*³⁹, de akinek nincs, az is elvétetik tőle, amije van” (Máté 13,12). Kissé eltérően olvashatjuk Lukácsnál (8,18): „Meglássátok azért, mi módon hallgatjátok: mert akinek van, annak adatik; és akinek nincs, még amijét gondolja is hogy van, elvétetik tőle”.

Az „akinek van” kifejezés nyilvánvalóan valamilyen képességre utal – sehol sincs kimondva, hogy mi az, „amije” van –, és egy képesség attól növekszik, hogy gyakoroljuk. Egy új képességnek kell lennie; „néktek adatott”, ez azt jelenti, hogy „általam, a jelenlétem által”, vagy magától a magvető által elvetett magtól, amely jó földre esik és sokszoros gyümölcsöt hoz. Ez az „akinek van” értelme. Ha a mag nem jó földre esik valakiben, akkor annak „nincs”, nincs meg az új képessége, amelyet többek között a magvető hasonlat megértésén lehet gyakorolni, és az is elvész, amiről azt gondolja, hogy megvan. Így paradoxon maga a magvető képe is – mint minden az én körül –, a kép fellobbanthatja a képességet, amely érthetővé teszi, és az értésen keresztül „adatik” a fellobbanás: minden a földtől, az éntől függ, amely egyetlen mozdulatban önmagából születik meg – kivéve, ha mégsem. Akkor az is elvész, amiről az ember azt „gondolja, hogy van” – egy másfajta adottság, egy lehanyatló tudati korszak tovatűnő *gazdagsága*, amely nyomaiban még itt-ott fellelhető a lelkekben. Ezzel a régi képességgel – nevezhetjük okkult látásnak vagy régi imaginatív értésnek – nem lehet megérteni a magvető képét, amely arról szól, hogy a termés hozatala alulról – a földből – fölfelé történik, ahol a legfontosabb a befogadó fölász Abban fog teremni, aki meg akarja valósítani magában a képet; a régi, magával hozott képességekhez nem kell az embernek alulról, a hétköznapi tudatból kiindulva fáradságos módon megváltoznia, nincs szüksége az én aktivitására – éppen ellenkezőleg. Ezért a régi tudat nem ismeri fel magát a magvető képében, mert nem tud vele azonosulni, eggyé válni. Ezért is olyan zsenge és ingadozó az új adódás még a belső kör tagjainál is, akiknek „adatott”, aszerint, mennyire váltak a hallgatók a magasbeszédnek vagy példázatok hallgatása közben jó földdé vagy rossz földdé.

A képeket vagy mondatokat (a magasbeszédnek esetében) az elmélyülés során valósíthatjuk meg: „Meglássátok azért, mi módon hallgatjátok”. Ez a „mi módon” a mérvadó minden időben – ma is.

Az „igazságtalan” mondás még két rokon példázatban fordul elő az *Újszövetségben*, a szolgákra bízott tálumokról (Máté 25,14-20) és girákról (Lukács 19,12-27). A szolgák kereskednek a rájuk bízott pénzzel, kivéve azt, amelyik megpróbálja azt éppen csak megőrizni. Ennek mondja az Úr: „Mert mindenkinek, akinek van, adatik, és megszorítottatik; akinek pedig nincsen, attól az is elvétetik, amije van. És a haszontalan szolgát vessétek a külső sötétségre; ott leszen sírás és fogcsikorgatás (Máté 25,29-30).

³⁹ Károlinál: bővölködik

Ezekben a példázatokban – mint még sok másokban is (lásd a *A példázatok átalakulása* című fejezetet) – a termés hozatala a legfontosabb. A megsaporodás vagy növekedés nem önmagától következik be, hanem az ember tevékenysége által. A haszontalan szolga nem tesz semmit, meg akarja őrizni az adottat, ami *ezzel* a portékával nem lehetséges: vagy növekszik az ember munkája révén, vagy elvész. Ez összefügg a Charis ideájával⁴⁰.

Egy további motívum tűnik fel a magvető képének környezetében: az elrejtés és a rejtetlenségé. A haszontalan szolgák elrejtik, amit kaptak: az egyik a földbe („elása azt a földbe” Máté 25,18); a másik a „keszkenőjébe” (Lukács 19,20). Ami elrejtett, az semmit sem hoz. Az emberség lényege a „fölsleg”, a túláradás, és ami túlárad, mint a szeretet – ami, hasonlóan a figyelemhez, nem csökken, hanem növekszik, ha másnak ajándékozunk – az a rejtetlenségbe lép. És éppen ez a szó az igazság görög neve⁴¹.

A rejtetlenség

Az én jellegzetessége, hogy fölslege van, túláradó erői, amelyek még növekedni képesek – míg a természeti lényeknek megfelelő mértékű erői vannak. Ez az ember áldott és átkozott mivolta, kockázata. Mert a túláradó fölsleg *veszélyessé* válik, ha „egészségtelenül”, nem alkotó módon, nem valami új létrehozására használjuk. Ha megfelelő módon használjuk az alkotó erőket, akkor értelem, jelentés, az új csodája születik belőlük; a Logosz világában nem lehet mást alkotni, mint értelmet; istenek és emberek a teremtésben csak jelentéseket hozhatnak létre, és a jelentések jeleit – a természet érzékelhető oldala is ilyen jelekből áll. Ami a rejtettségből, a nem-létből a világosságra lép, azt hívja János (és a középkori teológiai-filozófiai irodalom nagy része) *igazságnak*, *aletheia*-nak, rejtetlenségnek.

A szinoptikusoknál az „akinek van...” környezetében megjelenik egy másik motívum, amely a „nyilvánossá válás”, a megnyilatkozás folyamatáról beszél. Márknál (4,22) ez így hangzik: „Mert nincs semmi rejtett dolog, ami meg ne jelentetnék; és semmi sem volt eltitkolva, hanem hogy nyilvánosságra jusson.” Hasonlóan olvashatjuk Lukácsnál (8,17), míg Máténál, a másik két szinoptikussal egybehangzó 10,26 mellett, egy zoltáridézet (78. zoltár, 2. vers) adja vissza (Máté 13,35) ugyanezt. A már korábban (*A példázatok „értése”* című fejezet utolsó előtti bekezdésében) is idézett rész az evangéliumban⁴² valamelyest eltér az eredeti szövegtől⁴³: a „világ alapítása óta” a *Septuaginta* szerint azt jelenti, hogy *problemata ap'arches* – a kezdettől való megbízások. Az evangélium hangsúlyozza, hogy valami rejtettől van szó.

Először nem tudjuk, hogy mi az, ami a rejtettségből a fényre tör. Ahol a fenti mondatok még egyszer előfordulnak (Máté 10,26 és Lukács 12,2), a szöveg ebben az értelemben folytatódik: „Amit néktek a sötétben mondom, a világosságban mondjátok; és amit fülbe sűgva hallotok, a háztetőkről hirdessétek”. Hangosan hirdessétek, ami korábban titok volt. Ez a titok összefügg az „akinek van, annak adatik” jelentésével, az emberi énnel. Az én szót, amely a zsidóságnál még rejtett szó, Isten kimondhatatlan neve⁴⁴, mostantól, a testté válás óta, ki lehetett mondani *helyes értelemben*, vagyis a királyság értelmében és nem egoisztikusan. Az *Ószövetség* „*Én vagyok az én vagyok*”⁴⁵-jából lesz az Úr „*Én-vagyok*”-ja minden ember számára hozzáférhető lehetőség.

⁴⁰ Lásd a *Charis és Aletheia* című fejezetet G. Kühlewind: *Das Gewahrwerden des Logos* című könyvében.

⁴¹ Lásd ugyanott.

⁴² Máté 13,35: Hogy beteljék amit a próféta szólott, mondván: Megnyitom az én számat példázatokra; és kitéárom, amik a világ alapítása óta rejtve valának.

⁴³ 78. zoltár 2. vers: Megnyitom az én számat példabeszédre; rejtett dolgokat szólok a régi időből.

⁴⁴ Ezt a nevet csak a papok ejtették ki a templomban, áldás adásnál, vagy a főpapok ünnepek alkalmával.

⁴⁵ Károlinál: „Vagyok, aki vagyok” (*Mózes II. könyve* 14)

A tudati lélek kapuján kilép a világba az igazi emberi én, és ezzel megváltozik a világ, megváltozik az eddigi rejtettség viszonya a világ világosságához. Mert azáltal, hogy a tudati lélek képes reflektálni önmagára, a saját és az emberiség múltjára, sok minden napvilágra kerül, ami eddig rejtve volt. Maga a tudati lélekhez vezető út is; mert korábban a kiválasztottakon kívül senki sem látta, hogy mi történik a tudatban – rejtve volt. A tudat folyamatai, maga a tudat, a gondolkodás, az érzékelés, a lélek egész világa „rejtett” volt, csak a tudati lélek szó-fogalmi tagolják ki őket az egykor vezetés alatt álló emberi szellem sötétségéből. Éppúgy, mint az olyan fogalmakat, mint „valóság”, „igazság” – a naív, nem reflektáló tudat nem tesz fel rájuk vonatkozó kérdéseket. Az aletheia⁴⁶ szó az összes rejtetlenséget magába foglalja.

„Hanem hogy nyilvánosságra jusson” – ez a mondatszerkezet még valamire utal. Ahhoz, hogy valósággá váljon, egybeessen saját tudatos megtapasztalásával, a tudat rejtettségének előbb meg kellett szűnnie, különben maguk a fogalmak is sötétben maradtak volna. Észre kellett őket venni, meglátni – idea azt jelenti, hogy „látott” –, hogy tudatosan hozzáfűzhessük őket az adotthoz, amelyet ezzel újjá alkotunk. A rejtett ideák ugyanúgy „fohászokodva” sóvárognak a világosságra, mint a természeti lények. Ehhez öntudatra kellett ébrednie a tudatnak – a csodák csodája. A testté válás világossága, a Logosz kettős jelenléte az emberben teszi egyáltalán lehetővé a rejtetlenséget. Ez a jelenlét az első aletheia. Mindez nem *adódhatott*, mert akkor nem hívhatná létre az ember szabad aktivitása, és ezért rejtve kellett maradnia az idők beteljesedéséig – a jövőben.

Ehhez a jövőhöz vetette el a csírákat az, hogy egy isteni lény magára vett egy szélsőséges emberi sorsot. A többi az ember kezében van, és a többes szám misztériumában (lásd az *Őspéldázat* című fejezetben). Mindezzel a korábbi bavatottak útja is nyilvánvalóvá válik, a rejtetlenségből a napvilágra lép⁴⁷.

Először csak a magasbeszédék mondják ki, hogy ami rejtett, megvilágosodik, és csakis ezért volt elrejtve. A magvető példázat környezetében szerepel egy kép ugyanehhez a motívumhoz, amely más helyeken is előfordul: „Avagy azért hozzák-é elő a gyertyát, hogy véka alá tegyék, vagy az ágy alá? És nem azért-e, hogy a gyertyatartóba tegyék?” (Márk 4,21; Lukács 8,16). A kép utal arra, hogy ami kezdetben rejtett, annak fény természete van, utal az emberben rejtőző Logosz csírára, ami egyben világosság csíra is – mint ahogy a Szó és a Világosság átalakulnak egymásba a *János evangélium*ban. A fény, ami az emberben felloban, minden rejtettet napvilágra hoz, hacsak nem marad maga is rejtve, mint a haszontalan szolgáló tálentumai.

A titok

Az Én misztériuma – *mysterion* görögül titok –, amely a zsidóságban központi szerepet játszik, minden kultúrában megjelent valamilyen formában, és összekapcsolódott azzal, hogy tudtak a bukásról, a bűnbeesésről, egyszersmind az aláhullottságból való jövőbeni megváltásról is. Az *Ószövetség* prófétáinál ez Isten nagy ígérete, hogy egyszer eljön az idő és a „nemzetség”⁴⁸, és ez nem más, mint az „ország”, amelyet az *Újszövetség* a Mennyek vagy Isten királyságának (országának) nevez. Ezért érthető, hogy az evangéliumokban a „titok” – *mysterion* – szó csak háromszor, éppen a magvetőről szóló fejezetekben, a királyságra vonatkoztatva fordul elő (Máté 13,11; Márk 4,11; Lukács 8,10).

⁴⁶ A-letheia annyit tesz: nem-rejtettség, nem-feledés, nem-elveszettség. Lényegében azt jelenti, hogy nem marad rejtett a folyamat az eredménye, a működő tudat a saját termékei mögött.

⁴⁷ Lásd R. Steiner 1909. szeptember 26-án Baselen elhangzott előadását a *Das Lukas Evangelium*-ban. Rudolf Steiner összkiadás 114; 8. kiadás, Dornach, 1985.

⁴⁸ Vö.: a *Die Wandlung des Heiligen Geistes (A Szent Szellem átalakulása)* című fejezettel G. Kühlewind: *Die Erneuerung des Heiligen Geistes* című könyvében.

Máté (13,16-17) és Lukács (10,23-24) még hozzáfűzi: „A ti szemeitek pedig boldogok, hogy látnak; és a ti füleitek, hogy hallanak. Mert *Amen* [bizony] mondom néktek, sok próféta és igaz kívánta látni, amiket ti láttok, és nem látták; és hallani, amiket ti hallotok, és nem hallották” A megváltás módja rejtett volt, és rejtettnek kellett lennie, különben nem történhetett volna meg – *előre* senkinek sem volt szabad tudnia, hogy mi készül, mert megakadályozták volna⁴⁹. Csak *utólag* értik meg – akkor is nehezen.

Pál többször is beszél a nyilvánvalóvá vált titokról, ahol elsősorban a nyilvánvalóvá válást magát hangsúlyozza. Így például a rómaiaknak írt levélben (16,25): „Annak pedig, aki titeket megerősíthet az én evangéliomom és a Jézus Krisztus hirdetése szerint, ama titkoknak kijelentése folytán, mely örök időtől fogva el volt hallgatva”. A legpontosabban talán a kolossébelieknek írt levélben (1,26-tól) jellemzi a titkot: „Tudniillik ama titkot [amelyet Pál prédikál], mely el vala rejtve ősidők óta, és nemzetségek óta, most pedig megjelentetett a Ő szenteinek” (lásd még *Pál levele a korinthusbeliekhez 2,7* és *Péter közönséges I. levele 1,10*). Csaknem himnikusan szól a titokról a *Timotheushoz írt I. levélben* (3,16): „És minden versengés nélkül nagy a kegyességnek eme titka: Isten megjelent testben, *bizonyoságot tett a szellemben, megjelent az angyaloknak*⁵⁰, hirdettetett a pogányok közt, hittek benne a világon, felvitetett a dicsőségbe”. Az efézusbelieknek szóló levél, talán az ott élő gyülekezetre való tekintettel, kiemeli a „titok” egyik legfontosabb vonását (3,3-tól): „Hogy tudniillik kijelentés útján ismertette meg velem a titkot, aszerint, amint az elébb megírák röviden, Melynek olvasásából megérthetitek, hogy micsoda az én értelmem a Krisztus titka felől; Amely egyéb időkben meg nem ismerttetett az emberek fiaival úgy, ahogy most kijelentetett az Ő szent apostolainak és prófétáinak a *Szellem* által: Hogy tudniillik a pogányok örökös társak és egyugyanazon test tagjai és részesei az ő ígérétenek a Krisztus Jézusban az evangéliom által”. Hogy Isten országát nem lehet test és vér, tehát származás alapján örökölni, azt az 1. korinthusi levélben (6,9) olvashatjuk – egybehangzóan Máté 8,11-gyel és Lukács 13,29-cel. Az *én* független a származástól, és egyénileg kell eljutni hozzá, egyszersmind az *én* maga az egyénné válás princípuma. Ábrahám atyára hivatkozni haszontalan – ezt már Keresztelő János is kimondja (Máté 3,9; Lukács 3,8).

Minden nagy idea a megvalósításában érti meg magát, és csak a megvalósításban válik érthetővé – így van ez a titokkal is, és ezért is marad titok a kereszténység eljöveteleig. Isten országának meg kell jelennie, hogy lássák és megismerjék.

A kereszténység előtti korban az „ország”, a királyság, nem terjedt ki a mennyek országára. A mennyek országa rejtve maradt, az ember, az emberi *én* nem tudott behatolni erre a területre, nem volt benne otthon. Az új királyság azt jelenti, hogy az ember *énjével*, vezérlő princípiumával, éntudatával, otthon lehet abban a birodalomban, amelybe korábban csak úgy léphetett, ha éntudatát letette. A Mennyek vagy Isten királysága, az *új ország*, az *ÉN* kiterjesztett birodalma. Magába foglalja azt, ami korábban kívülesett az ember királyságán: a mennyet, az emberi szellem forrását. Azért hívják *királyságnak*, mert benne király lehet, önmagáról való tudatával együtt otthon lehet az emberi *ÉN*.

Mint a gyermekek

A mennyek országának titkát a megvalósulása által érthetjük meg, és az értés hozzátartozik a megvalósuláshoz. A Lukácsnál (17. fejezet 21. versben) olvasható mondat világítja meg, hogy – szemben az általános elvárással (Lukács 17,20 vagy 19,11), sőt maguknak a tanítványoknak még a feltámadás után is meglévő elvárásával (*Apostolok cselekedetei* 1,6) – a királyság, a királyság megvalósítása belső mozdulat: „Mert lássátok, az Isten országa tibennetek van”.

⁴⁹ Lásd a *Tanítás a szenvedésről* című fejezetet a *Pilátus* című részben.

⁵⁰ Károlinál: megigazított lélekben, meglátott az angyaloktól

Ezt a belső mozdulatot több helyen úgy ábrázolja az *Újszövetség*, mint olyan tulajdonságot vagy képességet, ami a kisgyermekekben található meg. *Nekik* nyilvánvaló a királyság titka (Máté 11,25; Lukács 10,21): „Hálákat adok néked, Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsék és az értelmesekek előtt, és a kisdedeknek megjelentetted”. A korinthusbeliekhez írt I. levélben (1,26-tól) Pál tovább részletezi ezt a gondolatot: földi bölcsességgel, nemességgel és erővel nem lehet megérteni a királyságot, és ezért elnyerni sem lehet – erre a földi okoskodás által megvetett, isteni „bolondság” hivatott. A szöveg ebben az irányban a szellemi szegények fogalmához közeledik. Egyszersmind olyan gazdagságról is szól, amelyhez könnyebben férhetnek hozzá a szegények, az együgyűek, az oktalanok, mint azok, akik földi megbecsülésben részesülnek: ez a gyerekek szellemi gazdagsága.

A tanítványok között vetélkedés tör ki arról, hogy ki a nagyobb a mennyek országában (Máté 18,1-9; Márk 9,33-47; Lukács 9,46-48). Jézus magához hív egy gyermeket, közéjük állítja és azt mondja: „*Amen* mondom néktek, ha meg nem tértek és olyanok nem lesztek, mint a kisgyermek, semmiképpen nem mentek be a mennyek országába” (Máté 18,2-6).

A „megtérés” – görögül *straphain* – szót az evangélium gyakran használja a tudati szint megváltoztatásának jelölésére⁵¹. Itt azt jelenti: a gyerekek tudnak valamit, amit ti nem tudtok, olyanokká kell *válnotok* mint a gyerekek, noha már nem vagytok azok. A gyermeki képességet, amit meg kell szerezni, úgy hívják, hogy befogadó figyelem (lásd *A példázatok „értése”* című fejezetet).

A befogadó („üres”) figyelem nem irányul valamilyen előre meghatározott témára, mint a hétköznapi, intencionális figyelem, hanem *várakozik*, valami újra vár. Minden, ami új, így jelenik meg a tudatban. Közönségesen ez csak egy pillanat, egy villanás a felnőtt tudatában – az ürességet, ha valóban az, azonnal kitölti valami új. Ez lehet saját intuíció is, de a befogadó figyelmet kiválthatja külső történés is, mint például egy művészeti alkotás, egy természeti jelenség szépsége vagy egy beszélgetés (ha „üditőbb a fénynél”⁵²). Ha két ember tekintete találkozik, akkor mindkettőjük pillantása ilyen befogadó jellegű (jó ellenpélda erre a szemorvos pillantása, aki nem a másik ember tekintetét keresi). Jellemző példa a befogadó figyelemre az a színházban átélhető élmény, amikor a néző teljesen megfélemezik önmagáról, amint a nézőtéren ül, és a színpadi történéssel és a szereplőkkel azonosul.

A kisgyereknél már csak azért is a befogadó figyelem az uralkodó, mert az intencionális figyelemhez fogalmakra van szükség, amivel a kisgyerek még nem vagy csak korlátozottan rendelkezik. Fogalom nélkül viszont nincs konkrét, a világból kitagolható téma, amire a figyelem eleve irányulhatna. A gyerek befogadó figyelme érző és akaró befogadó tevékenység – a gyerek „átérzi”, és magáévá teszi a környezet akarátát – ezt nevezzük utánzásnak. Csakis ezért képes a gyerek megtapasztalni az első szavak és mondatok értelmét – különben csak az érzékelhető jeleket „utánozná”, mint a papagáj, csak a hallottakat tudná visszaadni, értés nélkül. Ez a csoda, hogy valaki, aki sem beszélni, sem gondolkodni nem tud, „megtanul” beszélni, és ezáltal gondolkodni – a felnőtt tanulásától teljesen különböző módon – a gyerek alig észrevett, alig értékelt zsenialitására utal. Minden további tanulás és képesség is erre épül, tudniillik a beszéd és a gondolkodás képességére⁵³. A gyerekeknek a beszédtanulás során olyan magasabb „tisztán-érzése” – talán így nevezhetjük legtalálébban ezt a képességet –, olyan mennyei intelligenciája van, aminek segítségével elsajátítja a földi fogalmakat és gondolkodást a nyelv, a szavak és a nyelvtan közvetítésével. A felnőtt ezt éppen azért nem vagy csak alig veszi észre, mert a mennyei intelligencia olyan nagyon különbözik a földitől.

A befogadó figyelem a gyerek növekedésével fokozatosan, de gyorsan eltűnik. A mennyek országa azonban éppen az a hétköznapi tudatot a magasabb forrásaitól elválasztó

⁵¹ Lásd G. Kühlewind, *Das Gewahrwerden des Logos*. II. megjegyzés.

⁵² Goethe *A zöld kígyó és a lilium* című meséjében jellemzi így a beszélgetést a zöld kígyó.

⁵³ Lásd G. Kühlewind *Der sprechende Mensch* című könyvének III. 2. fejezetét: *Das Sprechenlernen des Kindes* (*A beszédtanulás a gyereknél*), Frankfurt am Main, 1991.

tudati szakadékot átívelő híd, amely ismét lehetővé teszi az újhoz való hozzáférést. Ezt a hidat a hétköznapi tudat felől kell megépíteni, miután az első, kezdetleges éntudat létrejött benne.

Ahogy a magvető képe arra utal, hogy hogyan jön létre az emberben a mennyek vagy Isten királyságának csírája, úgy a kisgyerekek különleges képességében olyasmit láthatunk, amit a felnőttek a földi intelligencián (bölcsségen, okosságon) való túllépésben kellene megszereznie.

A kisgyerekek különleges, a felnőttétől eltérő szellemi alkatát pontosan írja le Máté (18,10): „az ő angyalaik a mennyekben mindenkor látják az én mennyei Atyám orcáját”. A kisgyerekek tudatfölötti lényét még nem érintik az individualizálódás folyamatai, még nem vesz részt a földalkotásban és még fölfelé irányul. Folyamatos, közvetlen kapcsolatban van a sors, a saját és az emberiség sorsának forrásával. Az „angyal”, az ember tudatfeletti szellemi lényének képviselője, idővel lefelé fordul. Amikor megkezdődik az alkotó tevékenység a Földön⁵⁴, az irány ismét fölfelé mutat. Ez lehet az oka annak, hogy az intés Máté (18,3-ban) így kezdődik: „ha meg nem tértek...”

Ha azonban a királyság az ember alkotóképességében áll, abban, hogy képes folyamatosan újat létrehozni, akkor nagyon is érthető, ha az Úr azt mondja a hegyi beszédben (Máté 6,33) vagy a beszédben a síkságon (Lukács 12,31): „Hanem keressétek először Istennek országát, és az ő igazságát; és ezek mind megadtnak néktek”. Az „ezek mind” a hétköznapi szükségleteire, ételre, italtra, ruházódásra vonatkozik. Mert ahol nyitott az új ideák forrásához vezető út, ott a hétköznapi gondok is megoldódnak.

A példázatok átalakulása

A királyságra vonatkozó példázatok lényegében három motívumot foglalnak magukba: a gyümölcs hozás, a kiválasztás, és az ország lényegét alkotó, az énnel áthatott logoszcsíra értékességének a motívumát. A gyümölcs hozás, a növekedés a Logosz alapvető tulajdonsága az emberi lélekben is, mint már Herakleitosz is kifejezte: „A léleknek logosza van, önmagát növelő”⁵⁵. A megsokszorozódást vagy növekedést fejezi ki a mustármag (Máté 13,31-től; Márk 4,30-tól; Lukács 13,19), a kovász (Máté 13,33; Lukács 13,21) és a pénz (Máté 25,14-től; Lukács 19,11-től) képe, valamint az ötezer ill. négyezer ember megvendégelése (Máté 14,17-től; 15,34-től; Márk 6,37-től; 8,1-től; Lukács 9,13-től; János 6,11-től), és természetesen a magvetőről szóló példázat.

A kiválasztást a királyságba való elhivatásra a jó mag (Máté 13,24-től és 37-től) képe írja le, ahol a vetés konkolyt is terem. Ha nem előzné meg ezt a jó és a rossz föld motívuma, akkor ezt tévesen a predesztináció képének is értelmezhetnénk; így azonban a földtől függ, hogy konkolyt vagy búzát terem – és milyen arányban.

Hasonló kép a halászhálóé (Máté 13,47), amely mindenféle halakat fog; a tíz szüzé (Máté 25,1-től) és a király fiának menyegzőjéé (Máté 22,2-től), amelyre valakit váratlanul hívtak meg, és menyegzői ruha nélkül jelenik meg, amiért a sötétségre vettetik – közönséges értelemben véve ez is „igazságtalanság”.

Az én-csíra egyedülálló értékét az elrejtett kincs (Máté 13,44) és az igazgyöngy (Máté 13,45-től) ábrázolja, amelyek miatt érdemes minden, korábbi időkből származó kincset feláldozni.

A példázatok képei maguk is csírák, élő magok, ezért kihajtanak, új formákat teremnek, új gyümölcsöket hoznak. Ezért nagyon tanulságos, ha követjük metamorfózisukat, átalakulásukat, ez közelebb visz lényegükhöz, mint a fönti utalások, amelyek helyesek ugyan, de nem adják vissza e parabolák imaginatív életét.

⁵⁴ Lásd ugyanabban a fejezetben, Máté 18,19: “Ha ketten közületek egy akaraton lesznek a földön [...] megadja nékik az én mennyei Atyám.”

⁵⁵ Herakleitosz műzsaí vagy a természetről (Helikon Kiadó, 1983; a fordítás Kerényi Károly irányításával történt)

Az egyik életrajz a magvető vagy a vetés képéből indul és a jó földbe vetett mag sorsának leírásáig jut el (Márk 4,26-tól): „Úgy van az Isten országa, mint mikor az ember beveti a magot a földbe. És alszik és fölkel éjjel és nappal; a mag pedig kihajt és felnő, ő maga sem tudja miképpen. Mert magától terem a föld, először fűvet, azután kalászt, azután teljes búzát a kalászban. Mihelyt pedig a gabona arra való, azonnal sarlót ereszt reá, mert az aratás elérkezett.” A csíra a hétköznapi tudat fölött gyarapodik és növekedik, és csak a gyümölcs válik tudatossá. Ez a gyümölcs él és sokszorozódik az ötezer és négyezer ember megvendéglésében (lásd előbb), hogy azután az utolsó vacsorában érje el jelentésének legmagasabb szintjét. A *János evangélium*ban a közties szintek is láthatóvá válnak (lásd *Az ország valósága: János* című fejezetet).

Az utolsó vacsorában egy másik motívum értelme is beteljesedik: a szőlőhegyre, szőlőskertre, szőlőtőre és borra vonatkozó példázatok. Így a történet a munkásokról, akik ugyanannyi bért kapnak, függetlenül attól, hogy mennyi ideig dolgoztak (Máté 20,1-től). „Ekképpen lesznek az utolsók elsők és az elsők utolsók...” (Máté 19,30; 20,16; Márk 10,31; Lukács 13,30). Ez a mondat az *Újszövetség* egészét jellemzi. Minden szempontból a szellemi szegényekhez fordul, azokhoz, akik elvesztették a felülről való szellemi vezetést, akik a leginkább képeset befogadni az újat, mert semmi régi nem állja el az új útját. Máté 21,28-tól következik a második kép a szőlőről – két fiúnak kellene benne dolgoznia; lényegtelen, hogy mit *mondanak*, az a lényeges, mit *tesznek*. Szinte közvetlenül ezután pillantja meg az olvasó a harmadik képet (Máté 21,33-tól), amely szerint a munkások nem küldik meg a gyümölcsöt, sőt még az örököszt is megölik (hasonlóan Márknál 12,1-től és Lukácsnál 20,9-től). A szőlőtő több szinten alakul át (János, 15,1-től) végül az utolsó vacsora boráig. A kánai menyegzővel – a víz borrá változik – több kép is összecseng: a király fiának menyegzője (Máté 22,2-től; Lukács 14,16), a völegény alakja (Máté 9,15; Márk 2,19; Lukács 5,34) Keresztelő János szavaival is (János 3,29), a tíz szűzről szóló példázat (Máté 25,1-től), és a Barány menyegzője (*János jelenésekről* 19,7; 21,9).

A világosság motívuma sem kevés átalakuláson megy át. Már a hegyi beszédben ez áll: „Ti vagytok a világ világossága” (Máté 5,14). Láttuk, ahogy a magvető motívum környezetében szó van az el nem rejtett világosságról (Márk 4,21; Lukács 8,16), ami Máténál (6,22) és Lukácsnál (11,34-től) a szem világosságához vezet, míg aztán a *János evangélium*ban a „világosság” az egyik központi szóvá válik (lásd *Az ország valósága: János* című fejezetet).

Ezeket, és még további motívumokat is (mint az „út”, az „élet”) a szinoptikusok „átvitt értelemben” használják, ahogy mondani szokták, hogy azután a *János evangélium* hatalmas, „Én vagyok...” szavaiban éri el csúcspontjukat. Az „átvitt” értelemben valóban benne van e szavak ősjelentésében, sőt legtöbbször közelebb is áll ehhez, különben az „átvitelt” – melleleg magyarázat nélkül – nem lehetne megérteni. Ezek az átalakulások megszentelik a szavak hétköznapi jelentését, visszanyerik szakrális jelentésüket, amelyet a dolgok még magukban hordoztak az emberiség hajnalán⁵⁶.

Átlátszóság

Az a mára teljesen időszerűtlenül újraéledt és az egész világot uraló ismeretelméleti naivitás állt annak a tévedésnek a hátterében is, amely az Úr inkognitójába szövődött: hogy ugyanis a Messiásra való várakozás teljesen külsődleges volt: új, külső birodalom eljövételét várták, a világ, a körülmények, az élet külső megváltozását remélték. A Logosz királysága azonban nem ismer a külsődlegességre korlátozódott valóságot; kívülről, az érzékszervek közvetítésével csak jeleket lehet adni, amelyek értelme azonban immár – a testté válás

⁵⁶ Vö. Rainer Maria Rilke *IX.* és *X. duinói elégiájával*.

korában és azóta – csakis a megismerésre törekedő ember tudatának nyilatkozik meg. És *mindent* jelnek kellene tekintenünk. Ha valamit *dolognak*, vagyis olvashatatlanak látunk, az éppen annak a jele, hogy a megfelelő emberi mozdulatot részben vagy teljes egészében elszalasztottuk. Mert az ember dolga az lenne, hogy az első ránézésre értelmetlennek tűnő jelenségeknek is értelmet adjon. Ezért írja Lukács (17,21): „az Isten országa tibennetek van.” Az említett tévedésre több helyen is utal az *Újszövetség* (Lukács 19,11; János 12,34; *Apostolok cselekedetei* 1,6).

Ezért a titkok, a titok megnyilvánulása nem korlátozódhat a jelek megváltozására. Az egész *Újszövetség* az aletheia, a rejtetlenség jegyében áll. A rejtettség azonban nem szűnhet meg az emberi képességek átalakulása nélkül. Az ember feladata, hogy felnőtt korában fejlessze ki a gyermeki befogadó figyelmet, anélkül, hogy én mivoltát elveszítené. Éppen ellenkezőleg: A királyság azt jelenti, hogy a felülről jövő üzenetek befogadására irányuló képesség megújulása az eddig tudat fölötti logoszerők individualizálása, a kialakuló magasabb Én által történik.

Ha az érzékelhető világ a teremtés útján – Herakleitosz ezt nevezi „útnak” – folyamatosan sűrűsödött tüzzé, levegővé, vízzé majd földdé, akkor ezt úgy kell érteni, hogy a Logosz „sűrűsödött” olvasható jelekké, és akkor válik az ember igazságává, ha megtanulja őket olvasni. Akkor a világ és minden, ami létezik, igazsággá, rejtetlenséggé válik, ahogy a középkori tézis előre megsejtette: omne est verum – minden létező *igaz*, vagyis megmutatja magát, beszél, kimondja magát, értelme van, szöveg jellege van. A teremtés útja a jelentéstől a jelhez; az ember útja a jeltől a jelentéshez vezet. „Mert nem beszédben áll az Istennek országa, hanem erőben” (*Pál I. levele a korinthusbeliekhez* 4,20). Az erő – *dynamis* – szót azonban hasonlóan a belőle képzett igéhez – *dynamai* – a *jelentés* értelemben is használják: ez az erő az, ami létrehozza a szót, jelentését és jelét egyaránt. Isten országa ebben az értelemben a jelentések világa, vagy a jelentéseket és a jeleket megteremtő logoszerő, a teremtő erő világa. „*Amen* mondom néktek, hogy vannak némelyek az itt állók között, akik nem kóstolnak addig halált, amíg meg nem látják, hogy az Isten országa eljött *dynamis*-szal [hatalommal]” (Márk 9.1; lásd még *Pál I. levelét a thessalonikabeliekhez* 1,5).

A jelet az teszi átlátszóvá, ha elolvassuk jelentését – akkor semmi sem marad rejtve: ez vezet csak el az igazság, a rejtetlenség igazi ideájához. Ami addig a nem olvasó számára rejtett volt, az olvasó számára megnyilatkozik: kölcsönhatás jön létre a jel és az ember között.

Az „én vagyok”, amely az éntudat kora előtt is az ember nem tudatos, nem is sejtett, rejtett útja volt az isteni királysághoz, maga is igazsággá, rejtetlenséggé lesz, egyszersmind létté is, olyan létté ugyanis, ami az igazság szellemében csakis *átélt*, tudatosan megtapasztalt élet, mint tulajdonképpen minden. Aki nem érti, mi az hogy „ház”, annak a számára nem létezik ház.

A meditáció lényege, hogy a jelek – egy mondat, egy szimbolikus kép, egy természeti jelenség – az ember logosszal áthatott figyelmének tüzeiben átlátszóvá válnak és megnyilatkoztatják mélyebb jelentésüket, *dynamis*-ukat. Ez csak befogadó figyelemmel történhet. Az igazi befogadó figyelem számára a világ átlátszó, mint egy meditációs téma, megnyilatkoztatja jelentését, a *dynamis*-t, amely teremtette. Az átlátszó világ – város – az apokalipszis új Jeruzsáleme: „A tizenkét kapu pedig tizenkét gyöngy; minden egyes kapu egy-egy gyöngyből vala; és a város utcája tiszta arany, olyan, mint az átlátszó üveg.” (*János jelenésekről* 21,21).

A gondolkodás átlátszó önmaga számára, és a tudati lélek megtapasztalja ezt. A valóságot a tudat mozdulata hozza létre – a naív tudat nem tesz fel kérdést a valóságra vonatkozóan. A teremtett világ azzal kezd átlátszóvá válni, hogy a tudat észreveszi benne saját szerepét. A teljes olvasással a rejtetlenség, az igazság költözne a világba. Ez lenne a Királyság, az Új Jeruzsálem.

A világméretű kockázat

„Jöjjön el a Te országod” – így hangzik a királyságra vonatkozó mondat a keresztyének imájában. Az ima így folytatódik: „legyen meg a Te akaratod” – ez azonban az én akaratom (legalábbis kellene, hogy legyen, hiszen én imádkozom). És erre, az én akaratomra van szükség ahhoz, hogy úgy legyen a földön is, mint a mennyben. A fügefá nem terem többé gyümölcsöt (Máté 21,19; Márk 11,14), és az embernek Fia az emberek, sőt a bűnösök kezére adatik (Máté 17,22; 26,45; Márk 9,31; 14,41; Lukács 9,44; 24,7). A felelősség immár az emberé – *neki* kellene megtennie az első lépést, és ehhez, az őскеzedshez, a testté válás vetette el benne a magot.

Mindez azonban azt is jelenti, hogy az isteni-emberi történet most a vezető isteni hatalmak kezéből az emberi lélekhez kerül, annak minden kockázatával. És a királyságról szóló alapvető tanítás címere, a magvető, mozdulatával rámutat ennek a kockázatnak a vállalására. Kezével szórja a magvakat, nem egyenként helyezi őket jó földbe, mint egy kertész. Három az egy arányban rossz földbe esnek. Háromszor nagyobb a valószínűsége, hogy egy mag elvész, mint hogy gyökeret ereszt és gyümölcsöt hoz. Mindnyájan érezzük és tapasztaljuk a lelkünkben a rossz földet, ahol a vetés nem növekszik, és csak néha találjuk meg szívünkben azt a helyet, ahol a Szó gyökeret ereszt, és a logoszcásra növekedni kezd.

Maga az istenség is kiteszi magát a kockázatnak, mert a Logosz isteni szubsztanciáját elveti a gyenge, esendő emberi szívbe. Ez nyilvánvalóan először történik meg ennek a világnak a történetében. Az emberek ritkán ébrednek ennek tudatára. Feltűnő, ahogy Angelus Silesius *A kerúbi vándorban* (első könyv 8.) erről ír:

Tudom, hogy nélkülem Isten percig sem élhet,
ha elpusztulok én, tovább ő sem remélhet.

Rudolf Steiner egy előadásában beszél egyszer az isteni lények „vallásáról”. Ez az emberideál, amelynek érdekében a különböző hierarchikus szinten álló szellemi lények erői együttműködtek. „Az isteneket az emberideál célja vezette a teremtésben, mégpedig az az emberideál, amely igazán nem úgy nyilatkozik meg, mint ma a fizikai ember, hanem úgy, ahogy az emberi lelki-szellemi élet a fizikai ember tökéletesen kifejlesztett lehetőségeiben megnyilatkozhatna”⁵⁷.

Ebben az istenek „vallásában” is benne rejtőzik az a kockázat, amelyet a szellemi lények vállaltak. Ugyanez a motívum jelenik meg Mihály arkangyal „gondterheltségében”: „Mihályt erősen gondterheltnak láthatjuk, hogy vajon sikerül-e tartósan leküzdenie a «sárkányt», amikor észleli, ahogy az emberek a természetről szerzett új képből akarják levezetni az ember képét is [...] hogy vajon az emberekben élő illúzióteremtő erő nem kölcsönöz-e akkora hatalmat a «sárkánynak», hogy ő – Mihály – nem képes többé fenntartani az egyensúlyt [...] Mihály másik baljós aggodalma, hogy az ingadozó kozmikus-szellemi egyensúlyi helyzetben Lucifer kerül felülre”⁵⁸.

Martin Buber *Daniel* című dialógusa egészen sűrítetten ábrázolja mind az emberideált mint isteni célt, mind az Isten országában rejlő merészséget:

„Mert Isten meg akar valósulni, és minden valóság Isten valósága, és nincs másképp valóság, mint az ember által, aki megvalósítja önmagát és minden létezését. Ez Isten országa, a

⁵⁷ R. Steiner előadása 1914. április 10-én Bécsben. Megjelent: *Inneses Wesen des Menschen und Leben zwischen Tod und neuer Geburt*. Rudolf Steiner összkiadás 153; 5. Kiadás, Dornach, 1978.

⁵⁸ R. Steiner előadása 1924. december 21-én Dornachban. Megjelent: *Anthroposophische Leitsätze*. Rudolf Steiner összkiadás 26; 9. kiadás, Dornach, 1989.

veszély és a merészség, az örök kezdés és az örök keletkezés, a megnyílt szellem és a mélységes megvalósulás, a szent bizonytalanság országa.”⁵⁹

Az *Újszövetség* példázatokban és magasbeszédekben írja le a királyságot, mégpedig egyenlőtlen eloszlásban, ha összevetjük a negyedik evangéliumot a szinoptikusokkal. Utóbbiaknál a közlés eszköze túlnyomórészt a kép, Jánosnál a meditatív szöveg. Az ő evangéliumában is vannak példázatok, de másképp nevezi őket, mint a szinoptikusok: Jánosnál a görög szövegben *paroimía* áll, míg a szinoptikusoknál *parabolé*⁶⁰. A jó pásztor képe után ez áll (János 10,6): „Ezt a példázatot [*paroimía*-t] monda nekik Jézus”; 16,25-ben: „Ezeket példázatokban mondtam néktek”; és 16,29-ben: „Íme most nyíltan beszélsz és semmi példázatot nem mondasz”. Jánosnál a *parabolé* szó nem is fordul elő, míg a szinoptikusok a *paroimía* kifejezést nem használják. Mindkét szó a *pará* prepozícióval kezdődik, amelynek alapjelentése „mellett”, „mellé”. A *parabolé*-hoz ezt találjuk a szótárban: egymásmellé- vagy összerakni, hasonlat, példázat, összetalálkozás, a helyes útról való letérés, hajlat, görbület. *Parábolos*, a *parabállo* igéből képzett melléknév azt jelenti: merész, vakmerő, bátor, veszélyes. *Paroimía* a *pará* és *oimos* = út, útvonal, vonal összetételéből származik; *par-oimos* azt jelenti: a közönséges úttól eltérő. Feltűnő, hogy mindkét kifejezésben benne van a magvető mozdulata. Ezért szolgálhat képe a példázatok példázataul, és a többi példázat játssza a mag szerepét. Az isteni világ kiveti magából isteni biztonságát és ezzel a földre *veti* – az isteni mag képében –, „e világra” hozza az emberideált. Az istenség a végső határig megtapasztalja az emberi sorsot. A testté válásban másodszor válik emberivé az isteni szubsztancia. Ez megteremti a lehetőséget, hogy az ember megvalósítsa a királyságot. De ezzel a világ, az isteni világ is kiszolgáltatja magát neki. Mert a tudati lélek csak szabadságban alkothat tovább, semmit sem lehet többé kierőszakolni. Egy kockázat nélküli történet azonban mind a résztvevők, mind a nézők számára nyilvánvalóan unalmas történet lenne.

Az ország valósága: János

A *János evangélium*ban nem találjuk a magvető képét. Amit ez a kép mond, a prológus végén a következő szavak fejezik ki: „És az Ige testté lett”. Az előző vers a kiválasztás – a jó föld kiválasztásának – princípiumát fogalmazza meg: „Akik nem vérből, sem a testnek akaratából, sem a férfiúnak indulatjából, hanem Istentől születtek” (János 1,13). A mag maga a Logosz, a Szó, amely az emberi szívbe hullik – a bűnös emberi szívbe is. Jánosnál a királyság kifejezés nem fordul elő, csak egyszer (3,5), az Úr éjszakai beszélgetésében Nikodémus-szal, aki nem-értéséből, de érteni-akarásából fakadó kérdéseket tesz fel. Ez az evangélium a királyság eljövételét sem hirdeti, hanem úgy beszél az országról, mint jelenlévőről: a szavak a *Szóból* erednek, és további csírákat helyeznek a ráfigyelő lélekbe.

Az ország jelenlétét az erre vonatkozó közvetlen kijelentések világítják meg, mint például: „De eljő az óra, és az most vagyon” (4,23), vagy: „*Amen*, *amen* mondom néktek, hogy eljő az óra és az most vagyon” (5,25). Ugyanezt a szemléletet erősíti a *ménein* – „maradni” vagy „lakozni” – szó ismételt használata, így (6,56): „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az énbennem lakozik és én is abban”; vagy (15,4): „Maradjatok énbennem és én is tibennetek. Miképpen a szőlővessző nem teremhet gyümölcsöt magától, hanemha a szőlőtökén marad; akképpen ti sem, hanemha énbennem maradtok”.⁶¹

⁵⁹ Martin Buber: *Von dem Sinn. Gespräch im Garten (Az értelemről. Beszélgetés a kertben)* a *Daniel. Gespräche von der Verwirklichung* című könyvéből. Lipcse, 1913, 79. oldal.

⁶⁰ Károli általában mindkét szót példázatnak, néha példabeszédnek fordítja.

⁶¹ Lásd még: 15,5-7; 8,35; 14,10 és 17, valamint *János közönséges I. levelében* 2.fejezet 10.,14.,17.,24. vers; 4. fejezet 12-16. vers.

„Maradni” – ez a Jánosra annyira jellemző szó, amit nagy, a többi evangéliumnál sokkal nagyobb előszeretettel használ, magában foglalja a királyság titkát. Mert megmaradni *abban*, ami minden új értésben, mindenfajta új ideában villámszerűen, egy pillanatra felfénylik a befogadó figyelemben, azt jelenti, hogy a befogadó, teremtő figyelem folyamatossá, tartóssá válik, és így teheti az ember valósággá Isten királyságát, létrejön és megmarad a folyamatos szellemi jelenlét itt-és-most-ja.⁶²

Hasonlóan használja a *János evangélium* a *térein* – „megtartani” – szót, a Logosz megtartása, megőrzése értelmében. Például: „*Amen, amen* mondom néktek, ha valaki megtartja az én *Szómat*⁶³, nem lát halált soha örökké” (8,51); vagy : „Ha valaki szeret engem, megtartja az én *Szómat*: és az én Atyám szereti azt, és ahhoz megyünk és annál lakozunk” (14,23)⁶⁴. A *térein* szó Jánosnál nem annyira azt jelenti, hogy „betartani” vagy „megfelelni”, hanem inkább azt, hogy „örizni”, „menteni”, „követni”, abban az értelemben, hogy a szót vagy parancsolatot szellemében követjük, adott esetben megtaláljuk a megfelelő szót vagy tettet.

A *János evangélium* háromféle módon közli azt, ami közvetlenül, informatíve nem közölhető: a magasbeszéd, a metaforikus beszéd és a metaforikus cselekedet formájában. Ezek a közlési módok nem különülnek el egymástól élesen, gyakori az átmenet közöttük.

Magasbeszédet találunk a prológusban, az egész 1. fejezetben, a Keresztelő is ezen a módon beszél. A búcsú jegyében álló fejezetek (14, 16 és 17) szinte kizárólag ezen a nyelven szólnak. A metaforikus beszéd is gyakori, például a 4. fejezetben a beszélgetés az élet vizéről a samáriai asszonnyal Jákob forrásánál, amely motívum visszatér a 7. fejezetben (37-38). Idetartoznak az olyan „szakkifejezések” is, mint az „igaz izraelita”, vagy a „fügefa alatt” való tartózkodás az Úr beszélgetésében Nátánaellel (1,48-51). A 6. fejezetben, amely az ötezer ember megvendégelésével kezdődik, a metaforikus cselekedet metaforikus beszédbe megy át az élet kenyerről. Hasonló történik a 8. fejezetben (a házasságtörő asszony) és a 9-ben (a vakon született történetében).

A *János evangélium* képeinek, metaforáinak és magasbeszédeinek közös vonása, hogy több szinten áthaladva az Én-vagyok kijelentésekhez érkeznek el. Így a mag – aki a Szó – képe az aratás és arató képévé alakul, miközben a szöveg a menny és a föld között lebeg (4,35-től): „Ti nem azt mondjátok-é, hogy még négy hónap és eljön az aratás? Imé, mondom néktek: Emeljétek fel szemeiteket, és lássátok meg a tájékokat, hogy már fehérek az aratásra. És aki arat, jutalmat nyer, és az örök életre gyümölcsöt gyűjt; hogy mind a vető, mind az arató együtt örvendezzen.” A gyümölcsök az örök életre azok az emberi lelkek⁶⁵, akikben kihajt a logoszcsőra (mint a jó magról szóló példázatban Máté 13,23-tól). Az 5. fejezetben (24. vers) a szó az örök élet magja: „*Amen, amen* mondom néktek, hogy aki az én beszédemet hallja és hisz annak, aki engem elbocsátott, örök élete van; és nem megy a kárhozatra, hanem általmat a halálból az életre”. A 6. fejezet leírja az ötezer ember megvendégelését, majd a mennyei kenyerről szóló verseken (6,32-33) keresztül jut el a csúcspontra (6,35-48): „Én vagyok az életnek kenyere.” Az 54-58. versek megelőlegezik az eucharisziát, az oltáriszentséget: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, örök élete van annak, és én feltámasztom azt az utolsó napon. Mert az én testem az *igaz* étel és az én vérem az *igaz* ital. Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az énbennem lakozik és én is abban. Amiként elküldött engem amaz élő Atya, és én az Atya által élek: akként az is, aki engem eszik, él énáltalam. Ez az a kenyér, amely a mennyből szállott alá; nem úgy, amint a ti atyáitok evék a mannát és meghalának: aki ezt a kenyeret eszi, él örökké.”

⁶² Vö.: *Gottes Wohnen. Die Tempelstadt (Isten lakása. A templomváros)* című fejezettel G. Kühlewind: *Das Gewährwerden des Logos* című könyvében.

⁶³ Károlinál: beszédemet

⁶⁴ Lásd még: 15,20; 17,6; *János közönséges I. levelében* 2,5; valamint a „parancsolatok” megtartásáról János 14,15 és 21; *János közönséges I. levele* 2,3 és 3,22.

⁶⁵ Vö.: *Das Leben (Az élet)* című fejezettel G. Kühlewind: *Das Gewährwerden des Logos* című könyvében.

Ahogy a kenyér az „Én vagyok”-ká alakul, úgy a világosságról szóló kijelentések is a kétszer kimondott „Én vagyok a világ világossága”-hoz vezetnek (8,12 és 9,5). A világosság mindjárt a prológus elején megjelenik, az egész kereszténységet átfogó mondat alakjában: „A világosság a sötétségben fénylik” (1,5). A Nikodémus-szal való beszélgetés tulajdonképpen ezt a mondatot bontja ki: „Ez pedig a kárhoztatás [a krízis], hogy a világosság e világra jött, és az emberek inkább szerették a sötétséget, mint a világosságot; mert az ő cselekedeteik gonoszak valának. Mert minden, aki hamisan cselekszik, gyűlöli a világosságot és nem megy a világosságra, hogy az ő cselekedetei fel ne fedessenek; Aki pedig az igazságot cselekszi, az a világosságra megy, hogy az ő cselekedetei nyilvánvalókká legyenek, hogy Isten szerint való cselekedetek” (3,19-21). Az Én-vagyok szó először a házasságtörő asszonnyal való jelenet után hangzik fel: „Én vagyok a világ világossága: aki engem követ, nem járhat a sötétségben, hanem övé lesz az életnek világossága” (8,12). A „világ világossága” újraegyesíti, egymáshoz vezeti, ami elvált egymástól, kettősséggé vált; a prológusban ez áll (1,3-4): „*Minden ami lett, őbenne élet volt* és az élet volt az emberek világossága.” Ismét helyreáll az élő világosság-világ – erre utal a 8,12. vers. Lázár feltámasztása előtt ismét a világ világosságáról van szó: „Avagy nem tizenkét órája van-e a napnak? Ha valaki nappal jár, nem botlik meg, mert látja e világnak világosságát. De aki éjjel jár, megbotlik, mert nincsen abban világosság” (11,9-10). Az utolsó mondat átmenetet képez a metaforikus beszéd-től a magasbeszédhez. Mind a házasságtörő asszony megkövezésének szándéka, mind Lázár sírköve és az Urat fenyegető megkövezés (11,8), a kő és a világosság közé feszíti a világ világosságát.⁶⁶

Először a házasságtörő asszonnyal való jelenet után hangzik el az „Én vagyok a világ világossága”, másodszer a vakon születettel való találkozásnál és gyógyításánál. A második esetben még talán „nyilvánvalónak” tűnik, hogy miért, de az első esetében mégiscsak indokoltnak tűnik a kérdés, hogy mi köze van annak a történetnek a világossághoz?

Megkérdezik az Urat, hogy mit tegyenek az asszonnyal; a törvény szerint meg kellene kövezni (ezt a törvényt ez idő tájt szemmel láthatóan nem követték szigorúan). Nem válaszol, hanem lehajolva, ujjával ír a földre (8,7-11), ahol a kövek is vannak. „De mikor szorgalmazva kérdezik őt, felegyenesedve monda nekik: Aki közületek nem bűnös, az vesse rá először a követ. És újra lehajolván, írt vala a földre.” A vádlók eltávoznak, Jézus pedig felegyenesedik és azt mondja: „Asszony, hol vannak azok a te vádlóid? Senki sem kárhoztatott-e téged?”

Az Úr értelmet és jelentést ad a történetnek: lehajolva, teljes figyelemben metaforikus cselekedetet hajt végre, értelmet ad a házasságtörés földi történéseinek, és magának a földnek. És éppen az válik a történet értelmévé, hogy szavainak hatására, amelyeket felegyenesedve, szemtől szembe mond nekik, a vádlók „a lelkiismeret által vádoltatván” eltávoznak. Az egész történet ezt szolgálta. Világosság jön a sötétségbe; sötét az asszony tette, sötét volt a vád (6): „Ezt pedig azért mondák, hogy megkísértsék őt, hogy legyen őt mivel vádolniok” – egyáltalán nem az asszony érdekelte őket; és sötét először a Föld a kövekkel. Jézus szavai és azok következményei mindegyiket bevilágítják. Ekkor hangzik fel a mondat: „Én vagyok a világ világossága”. (8,12)

Milyen világosságról és milyen látásról (11,9) szól ez a híradás? Erre a 9,39-41 mondatai utalnak, amelyek csaknem zen mondásokra emlékeztetően hangzanak: „Ítélet végett jöttem én e világra, hogy akik nem látnak, lássanak; és akik látnak, vakok legyenek. És hallák ezeket némely farizeusok, akik vele valának, és mondának neki: Avagy mi is vakok vagyunk-e? Mondta nekik Jézus: Ha vakok volnátok, nem volna bűnötök; ámde azt mondjátok, hogy látunk: azért a ti bűnötök megmarad”.

A 10. fejezet tartalmazza az egyik nagy példázatot – *paroimia*-t –, amely a juhakol ajtajával kezdődik. „Ők” – valószínűleg a sokaság – nem értik a „mondást”: „Újra monda azért nekik Jézus: *Amen, amen* mondom néktek, hogy én vagyok a juhoknak ajtaja [...] Én vagyok az ajtó: ha valaki én rajtam megy be, *megváltatik* [megtartatik], és bejár és kijár majd

⁶⁶ Vö.: *Das Leben (Az élet)* című fejezettel G. Kühlewind: *Das Gewährwerden des Logos* című könyvében.

és örökrészt [legelőt]⁶⁷ talál” (10,7; 9) A szöveg itt ismét metaforikusból magasbeszédre vált. A továbbiakban ez áll (10,10-11): „én azért jöttem, hogy életök legyen, és bővülködjenek [fölslegük legyen]. Én vagyok a jó pásztor.”

Mind minden meditatív szövegnek, az „Én vagyok” kijelentéseknek is többszörös jelentésük van. A 10. fejezetbeli két ilyen kijelentés többek között azt mondja: az Én vagyok minden. Először úgy beszél az ajtóról, mint egy tárgyról, aztán az Én vagyok lesz az ajtó az üdvösséghez, majd az Én vagyok lesz az, aki átmegy az ajtón, a jó pásztor.⁶⁸

A *János evangélium* másik nagy képe a tanítványokkal való beszélgetésben jelenik meg: „Én vagyok az igazi szőlőtő, és az én Atyám az igazi szőlőműves. Minden szőlővesszőt, amely énbennem gyümölcsöt nem terem, lemetsz; mindazt pedig, amely gyümölcsöt terem, megtisztítja, hogy több gyümölcsöt teremjen. Ti már tiszták vagytok ama beszéd által, amelyet szóltam néktek. Maradjatok énbennem és én is tibennetek. Miképpen a szőlővessző nem teremhet gyümölcsöt magától, hanemha a szőlőtökén marad; akképpen ti sem, hanemha énbennem maradtok. Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: Aki énbennem marad, én pedig őbenne, az terem sok gyümölcsöt: mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek. Ha valaki nem marad énbennem, kivetetik, mint a szőlővessző, és megszárad; és egybegyűjtik ezeket és a tűzre vetik, és megégnek. Ha énbennem maradtok, és az én beszédeim bennetek maradnak, kérjétek, amit csak akartok, és meglesz az néktek” (15,1-7).

A többi evangélium általi (valóban, mind egy töről fakadnak) többszörös előkészítés, és a kánai menyegző után a szőlőtő képe egyes szám első személyre vált, és leírja, hogyan függ össze az egy Óslogosz lény az emberekben lakó logoszcsírával – a magvető és a magvak, a többes szám titka.

Az „Én vagyok” kijelentések azonban – beleértve a 11. fejezet 25. és a 14. fejezet 6. versét is: „Én vagyok a feltámadás és az élet”; illetve: „Én vagyok az út, az igazság és az élet” – az adott helyen érvényes jelentésükön túl, még átfogóbb értelemben is felmutatják az utat, az igazságot, az életet és a feltámadást. Az archaikus, participáló tudatban az ember nem tudott „én”-t mondani, tudatfölkötti azonosságban élt az önmaga előtt is rejtett „tudat” összes tartalmával, nem volt tapasztalása a tudatról. Amit ma „megismerésnek” vagy „tudatnak” nevezünk, része volt még a – nem tudatosan vagy tudat előtti módon – megismertnek. A tudatnak a tudati lélekben beteljesedő emancipációja, saját tartalmaitól való elválása, az ezzel járó kettőség (kétség, kérdés, dualitás), a világ és az én különválása tette lehetővé az éntudatot, és hozta magával egyszersmind a jelenlét vagy az élet elvesztését, az ideájától

⁶⁷ A görög *nomé* mindkettőt jelenti: „legelőt”, ahogy Károli (és Luther) fordítja, de azt is, hogy „rész”, „örökrész”, „ajándék”.

⁶⁸ A tudat folyamatai, a váltakozó képek egymásutánja ismét zen szövegekre emlékeztet, és különösen R. Laing egyik „csomójára” (*Knots*; Harmondsworth: Penguin Books, 1973).

Although innumerable beings have been led to Nirvana no being has been led to Nirvana

Before one goes through the gate
one may not be aware there is a gate
One may think there is a gate to go through
and look a long time for it
without finding it
One may find it and
it may not open
If it opens one may be through it
As one goes through it
one sees that the gate one went through
was the self that went through it
no one went through a gate
there was no gate to go through
no one ever found a gate
no one ever realized there was never a gate.

megfosztott érzékszervi észleletekhez való ragaszkodást, amelyek jelentését – igazságát – elszalasztjuk. „Én vagyok az igazi szőlőtő” vagy az összes többi „Én vagyok” kifejezés helyreállítja a világ egységét az *Én jegyében*: Azonosság, de tudatos azonosság – csak éntudat mondhatja, hogy „én vagyok”. Ezekben a mondatokban a tárgy ismét alannyá válik. Az ilyen kijelentés persze paradox, ellentmondásos: én, valami más vagyok. Ebben a paradoxonban ünnepli azonban a világ a feltámadását, a visszanyert egységet, azt, hogy átlátszó igazsággá válik. Ez az Én paradoxona. Nincs világ én nélkül – ki tudna erről a világról? Ez veti el az új participáló tudat – ha egyáltalán nevezhetjük így – magját vagy csíráját. Ebben az értelemben az én vagyok az út a kettősség feloldásához, a rejtetlenség vagy igazság eléréséhez, nyilvánvalóvá válásához, az élethez, amely a szeretet befogadó figyelmét tudatként tudja átélni, meg tud benne *maradni*, vagyis élet, amely tud magáról. Ez a tudat feltámadása az ideiglenes halálból, amire az éntudat kialakulásához volt szükség. Csak a feltámadás méltó az emberhez. Az élet a feltámadás élete. *Erre* az életre utal a vers:

Jelenidő

Nincs naplemente Csupa fény
Évek vonulnak boldog évek
Folyamatos feltámadás
Függőleges fényében élek

Székely Magda

Az „Én vagyok” mintegy válaszol az ősrégi indiai mondásra: Tat tvam asi – az vagy te⁶⁹ –, amely eredetileg az „az”-hoz (és a „te”-hez) való vezetést, a dualitás útját szolgálta. Az „Én vagyok” egyszersmind fölfelé emelő erő. Mert a kimondásához szükség van egyrészt az „Én vagyok” tapasztalására, másrészt rálátásra magára a tapasztalásra. Ez a rálátás csak felülről, e tapasztalás szintje fölöttről történhet.

A tizenkettedik fejezet

A *János evangélium* két nagy példázata – *paroimiai*-ja – magasbeszédbe megy át. A 10. fejezetben (14-18): „Én vagyok a jó pásztor; és *megismerem* az enyéimet, és engem is *megismernek* az enyéim. Amiként ismer engem az Atya, és én is ismerem az Atyát; és életemet adom a juhokért. Más juhaim is vannak nékem, amelyek nem ebből az akolból valók; azokat is elő kell hoznom, és hallgatnak majd az én szómra; és léssen egy akol és egy pásztor. Azért szeret engem az Atya, mert én leteszem az életemet, hogy újra felvegyem azt. Senki sem veszi azt el én tőlem, hanem én teszem le azt énmagamtól. Van hatalmam letenni azt, és van hatalmam ismét felvenni azt.” A 15. fejezetben a szőlőtőről szóló példázat után ez következik (8-10): „Abban dicsőítetik meg az én Atyám, hogy sok gyümölcsöt teremjete; és legyetek nékem tanítványaim. Amiképpen az Atya szeretett engem, én is úgy szerettelek titeket: maradjatok meg ebben az én szeretetemben. Ha az én parancsolataimat megtartjátok, megmaradtok az én szeretetemben; amiképpen én megtartottam az én Atyámnak parancsolatait, és megmaradok az ő szeretetében.” A „megmaradni” és „tartani” kulcsszavak alkotják e mondatok gerincét.

Hasonlóképpen vezetnek át a metaforikus tettek János beszédmódjához, például a házasságtörő asszonyról szóló részben (8. fejezet) vagy a vakon született gyógyításánál; ott a

⁶⁹ Lásd a *Tat tvam asi* című fejezetet Kühlewind *Das Licht des Wortes* című könyvében.

szó megelőzi a tettet: „Nékem cselekednem kell annak dolgait, aki elküldött engem, amíg nappal van: eljő az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik. Míg e világon vagyok, e világ világossága vagyok” (9,4-5). A *paroimiai* kifejezés, amit „példázat”-nak vagy „példabeszéd”-nek szokás fordítani (*Péter közönséges II. levele* 2. részének 22. versében valóban azt is jelenti), Jánosnál összefoglalja mindazt, amit a tanítványok vagy a kívülállók nem vagy csak nehezen értenek. A János 16,28-ban elhangzó kijelentésre: „Kijöttem az Atyától és jöttem e világba: ismét elhagyom e világot, és elmegyek az Atyához” a tanítványok ezt válaszolják a 29. versben: „Ímé, most nyíltan beszélsz és semmi példázatot nem mondasz.” Ezt megelőzőleg elhangzik egy beszélgetés (16,16-21), amely ilyen jellegű megértési nehézségekre utal, amely, mint gyakran előfordul, az Úr előre bejelentett távozásával függ össze.

Lázár feltámasztása (11. fejezet) után felgyorsulnak a vég felé irányuló események, mert a nyilvánosan végrehajtott beavatási szertartás minden visszahúzó erőt mozgósít a környezetben. A 12. fejezet Jézus megkenetésével kezdődik, amelyen egyes tanítványok is megütköznek. De ez a kép a halálára utal (Máté 26,12; Márk 14,8). Ezt követi a bevonulás Jeruzsálembe; „jő az Úrnak nevében, az Izraelnek ama királya!” (12,13) Ez a megnevezés központi szerepet játszik Pilátusnál a zsidók Jézus ellen felhozott vádjában.⁷⁰

Jézus beszél közelgő haláláról és annak módjáról, de a nép nem érti, és azt kérdezi (12,34): „Kicsoda az ember Fia?” A válasz közvetett, mint mindig, és ismét a magvető kép környezetéből származó kép – átalakult formában: „Monda azért nekik Jézus: Még egy kevés ideig veletek van a világosság. Járjatok, amíg világosságotok van, hogy sötétség ne lepjen meg titeket: és aki a sötétségben jár, nem tudja, hová megy. Míg a világosságotok megvan, higgyetek a világosságban, hogy a világosság fiaii legyetek” (12,35-36)⁷¹. Ez az el nem rejtett világosság motívuma, amint Márk 4,21-22-ben és Lukács 8,16-17-ben található. És valóban, ez után a világosságról szóló vers után következik a világosság „elrejtése”, ahogy Márk és Lukács nevezi (János 12,36): „Ezeket mondá Jézus, és elmenvén, elrejtőzködék előlük. És noha ő ennyi jelt tett vala előttük, mégsem hívének őbenne.” Jézus azt teszi, ami szavainak fényével, lényével történik: elrejtőzik. A cselekedet a belső folyamat képe. Lukácsnál a bevonulás képében ezt olvassuk (19,42): „Vajha megismerted volna te is [mármint Jeruzsálem], csak e te mostani napodon is, amik néked a te békességedre valók! De most elrejtettek a te szemeid elől.”

Hogy a 12. fejezetet valóban a magvető hasonlat szelleme hatja át, jól szemlélteti a rögtön a 37. vers utáni idézet Ézsaiástól (János 12,38-41): „Uram, ki hitt a mi tanításunknak? És az Úr karja kinek jelentetett meg? Azért nem hihetnek vala, mert ismét monda Ézsaiás: Megvakította az ő szemeiket, és megkeményítette az ő szívöket; hogy szemeikkel ne lássanak és szívökkel ne értsenek, és meg ne térjenek, és meg ne gyógyítsam őket.” Rögtön ezután következik a rossz föld ábrázolása (42-43): „Mindazáltal a főemberek közül is sokan hívének őbenne: de a farizeusok miatt nem vallák be, hogy ki ne rekesztessenek a gyülekezetből. Mert inkább szerették az emberek dicséretét, mintsem az Istennek dicséretét.”

A 12. fejezet közvetlenül megelőzi az utolsó vacsorát tartalmazó fejezetet. Így ez az utolsó fejezet, amely a környezet hitetlenségével, nem értésével foglalkozik. Még egyszer jön egy „Én vagyok” kijelentés (12,46): „Én világosságul jöttem e világra, hogy senki ne maradjon sötétben, aki énbennem hisz.” Majd szó esik itt a hitetlenség – a rossz föld – következményeiről is (12,47-48): „És ha valaki hallja az én beszédeimet és nem hisz, én nem kárhoztatom azt: mert nem azért jöttem, hogy kárhoztassam a világot, hanem, hogy megtartsam [*megválttam*] a világot. Aki megvet engem és nem veszi be az én beszédemet, van annak, aki őt kárhoztassa: a beszéd, amelyet szólottam, az kárhoztatja azt az utolsó napon.” A logoszcsíra nem marad közömbös sem az emberi szívben sem a lélek felső

⁷⁰ Lásd a *Pilátus* című részben *A kettős vád* és *A zsidók királya* című fejezeteket.

⁷¹ Lényeges, hogy itt „fiaii” áll és nem „gyermekei”, amint Luther fordítja. Lásd G. Kühlewind: *Die Erneuerung des Heiligen Geistes*, a *Die Wandlung des Heiligen Geistes* című fejezetet.

részében, legkevésbé a „hús”-ban. Kihajt és gyümölcsöt terem, vagy betegség csírájává válik és rosszul hajt ki. A 12. fejezet után elfogatásáig Jézus már csak a belső körrel és Istennel (17. fejezet) beszél. A istenemberben-emberistenben való hitért folytatott harcnak vége – elveszett. Ma tudhatjuk, hogy nem lehetett másképp. A zsidók „hitetlensége” a megváltáshoz vezető út nélkülözhetetlen része volt, ami nélkül nem lett volna kereszthalál, következésképpen feltámadás sem. És mi lett volna a kereszténység feltámadás nélkül? Az Úr mégis harcolt a környezetéhez tartozó emberek hitéért, akik nem tudhatták, hogy milyen gyümölcsöt terem a világnak a hitetlenségük. A környezetéhez tartozók bűnössé váltak ebben a harcban, és azzá is kellett válniuk, hogy a golgotai misztérium beteljesedhessék. Ezzel áldozatot hoztak, anélkül, hogy ez tudatosult volna bennük.⁷²

A 22. zsoltár

Jézus tetteinek, az *Újszövetség* által leírt történeteknek jelentésük van, vagyis jelei egy szövegnek, amelynek jelentése csakis magasabb, meditatív tudat számára hozzáférhető. Ez a magvető képének üzenete, amely egyszersmind a hogyan-t, a tudati emelkedés lehetőségét is ábrázolja. És mint minden, az informatív tartalom túlmutató szöveg, ezek az események és beszédek is többszintűek és több jelentésűek. Az egyes evangéliumok közötti különbségek nagyrészt arra vezethetők vissza, hogy az ábrázolásba belejátszanak az evangélisták értései és sejtései – ezek adják az ábrázolások jellegzetes színeit. A történetek teljes értelme a legfelsőbb tanítványok számára is rejtve maradt; az evangéliumokat természetesen a feltámadás után írták, és csak ekkor kezdett – lassan és nehézkesen – oszlani a homály a szemük előtt, noha az *Ószövetségben* tulajdonképpen a legkisebb részletekig el lehetett olvasni, ami a Logosz-hordozóval történt, mindenekelőtt ami a szenvedéseit illeti.⁷³ Az emberré válás ára szenvedés, szélsőséges szenvedés, mert szélsőségesen ideális az emberré válás, amely lemond mindenről, ami isteni. Éppen ez okozza a homályt – a feltámadás *előtt* elképzelhetetlen volt a kortársak számára, beleértve a tanítványokat is, hogy a Messiás szenved. Az erre vonatkozó utalásokat *nem tudták kiolvasni az Ószövetségből*.⁷⁴

A szenvedéstörténet végét a *János evangélium* ábrázolja emberi szempontból a legmegindítóbban, de nem kevésbé mély értelműen. Az Úr utolsó előtti szava (19,28): „szomjúhozom”. Az egész vers még többet is mond, visszaadja Jézus teljes tudatosságát a pillanat jelentőségére vonatkozóan: „Ezután [a szeretett tanítványhoz intézett szavak után] tudván Jézus, hogy immár minden elvégeztetett, hogy beteljesedjék az írás, monda: Szomjúhozom”. Ez a fordulat, hogy „beteljesedjék” az írás – az *Ótestamentum* – gyakran fordul elő az *Újszövetségben*, és több értelme van. Az egyik, hogy az Úr cselekedete *új értelmet* ad az *Ószövetségnek*, és ezzel *beteljesíti*. A megfelelő görög szó – *teleiothé* – a magyarhoz hasonlóan jelenti azt is, hogy teljesíteni, elvégezni, és azt is, hogy teljessé, tökéletessé tenni. Hogy ez az értelem mindig, minden tttben *új*, az a környezet értetlenségéből is látszik. A Logosz-hordozó, az emberideál csakis újat tudott cselekedni, folyamatos teremtésben.

Különösen szembeötlő, hogy milyen megrázóan messzire megy az istenség kiszolgáltatottsága ebben a végső történésben, ha felidézzük a 4. fejezetet (4,10-14): „Ha ismernéd [a samáriai asszony] az Isten ajándékát, és hogy ki az, aki ezt mondja néked: Adj innom!; te kérted volna őt, és adott volna néked élő vizet. Monda néki az asszony: Uram, nincs mivel merítened, és a kút mély: hol vennéd tehát az élő vizet? Avagy nagyobb vagy-é te a mi atyánknál, Jákobnál, aki nekünk adta ezt a kút, és ebből ivott ő is, a fiai is és a jószágai is? Felele Jézus és monda néki: Mindaz, aki ebből a vízből iszik, ismét megszomjúhozik:

⁷² Lásd a *Pilátus* című részben *A szenvedésről szóló tanítás* című fejezetet.

⁷³ Lásd ugyanott.

⁷⁴ Lásd ugyanott.

Valaki pedig abból a vízből iszik, amelyet én adok néki, soha örökké meg nem szomjúhozik; hanem az a víz, amelyet én adok néki, örök életre buzgó víznek kútfeje lesz őbenne.”⁷⁵ A 7. fejezet utal erre (37-38): „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám, és igyék. Aki hisz énbenem, amint az írás mondotta, élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből.” És ugyanő mondja a kereszten: „Szomjúhozom”. Erre következik az ecettel átítatott szivacs képe - itt kezdődik test feltámadásának alkímiája; és ahhoz ami ezután következik, jobb, ha semmit sem teszünk hozzá.

A „szomjúhozom” kifejezés arra utal, hogy a történet gyökere visszanyúl az *Ószövetség*ig, pontosabban a 22. zsoltárig. Mintha az Úr ennek a zsoltárnak a 16. versét idézné: „Erőm kiszáradt, mint cserép, nyelvem ínyemhez tapadt.” Önmagában indokolatlannak tetszhet ez az értelmezés, hiszen mi sem természetesebb, mint a keresztre feszített szomjúsága. A zsoltár azonban az Úr azon szavaival kezdődik, amelyet Máté (27,46) és Márk (15,34) is visszaad: „Én Istenem, én Istenem, miért hagyál el engemet?” Nem szabad elfelejteni, hogy az *Újszövetség*ben a zsoltárokból és a prófétáktól idézett versek sohasem csak önmagukért, hanem mindig az idézett hely környezetéért vagy az egész zsoltárért állnak. A 22. zsoltárban az első mintegy 23 versen át tartó panaszt és könyörgést az Urat dicsérő és dicsőítő 9 vers követ, ami mind hozzáértendő az „Én Istenem...” kezdőmondathoz. „Megosztoznak ruháimon, és köntösömre sorsot vetnek” – mondja a zsoltár 19. verse, és ezt a történetet mind a négy evangélium leírja (Máté 27,35; Márk 15,24; Lukács 23,24; János 19,24). A megfeszített kigúnyolása emlékeztet a zsoltár 7-9. verseire, a 8. verset Máté (27,39) és Márk (15,29) csaknem szó szerint idézi: „Akik engem látnak, mind csúfolkodnak rajtam, félrehúzzák ajkaikat és hajtogatják fejüket”; Máté (27,43) vissza is nyúl a 9. versre: „Bízott az Istenben; mentse meg most őt”. A *János evangélium*nak még egy vonatkozása van a 22. zsoltár 17. verséhez: „átlyukasztották kezeimet és lábaimat”. A szövegről csak Jánosnál van szó (20,25 és 27), Tamás hitetlenkedésével kapcsolatban.

„Hogy beteljesedjék az írás” – ez a gyakori fordulat a folyamatosságot is kifejezi: az *Ószövetség* folytatódik. Ha a *teleiothé* kifejezés másik értelmét vesszük, akkor a mondat a fordulatra is utal: az *Újszövetség*ben a régi „teljessé”, „tökéletessé” válik, új értelmet nyer.

A 22. zsoltár kettőssége mintegy összefoglalja az evangéliumok drámai történéseit: a gyásztól és panasztól a dicsőítésig és diadalig. És ami a jövőt illeti (31-32): „*Érte fog élni a lelkem, nemzetségem neki fog szolgálni. Hirdetni fogják az Urat az őket követő nemzetségnek, az ő igazságát hirdetik a jövő népének: ő volt az, aki által elvégeztetett.*”⁷⁶

⁷⁵ A „buzgó” szónak megfelelő görög szó – *hálomai* – azt jelenti „ugrani”, „szökellni”, azt is „hirtelen behatolni”, az örökkévalóságba való átmenet ugrásszerű voltára utal.

⁷⁶ Károlinál: „Őt szolgálják a fiak, az Úrról beszélnek az utódoknak. Eljönnek s hirdetik az ő utánok való népnek, hogy ezt cselekedte.”

Zárszó

Az evangéliumokban – és az *Újszövetség* könyveinek túlnyomó többségében – minden képnek, minden történetnek, minden mondatnak a földi-leíró jelentésén túl, rejtett értelme is van. Ezt a kereszténység történetében sokszor átérezték, és a vallásos irodalomban és prédikációkban fel is használták, részben mélyebb, részben triviális értelemben. Nekünk, 20. századi embereknek úgy tűnhet, hogy a kereszténység igazi tanítása, a magvető példázat értelmében, csak nagyon kis mértékben hullt „jó talajra”. A külső világ eseményei – még ha csak ezt az egy századot tekintjük is – nem kecsegtetnek optimista kilátásokkal. Maga az *Újtestamentum* az elvetett mag – a mag sorsa pedig mi vagyunk, minden alkalmatlanságunkban. Mondhatjuk-e magunkat igazán keresztényeknek? Úgy bánunk-e a szent művekkel mint vetéssel, amelynek mi vagyunk a talaja? Eljutunk-e a jeltől az értelemig, az egyre mélyebb értelemig?

Függelék
Kiegészítések az Isten országa című részhez

A könyv elején (*A kereszténység alapvető tanítása* című fejezetben) fölmerült néhány kérdés, amely megválaszolatlan maradt.

1. Az a körülmény, hogy Máté szinte kizárólag a „mennyek királyságáról”, a többi szinoptikus pedig „Isten királyságáról” ír, Máténak az ezéisi tanokhoz való viszonya magyarázza. Eszerint a szellemi világ, amint az ezéisi beavatásban megtapasztalható (lásd Rudolf Steiner: *Das Mathäus-Evangelium*; Rudolf Steiner összkiadás 123; 1910. szeptember 8-i előadás), kilenc tagból áll. Ez magyarázza a többes számot a „mennyek”-re vonatkozóan, és az eltérő szóhasználatot arra a tapasztalati területre, amit Lukács és Márk az „Isten királyságának” nevez.
2. Az „örökölni”, „örökség” kifejezések csak a szinoptikusoknál fordulnak elő, Jánosál soha (kivéve a *János jelenésekről* 21. fejezet 7. versében). Hogy ez miért van így, talán kiderült az eddigiekből, különösen „Az ország valósága: János” című fejezetből. E kifejezések értelmét a szinoptikusoknál az utolsó ítéletről szóló magasbeszéd fejezi ki Máté 25,34-ben: „Akkor ezt mondja a király a jobb keze felől állóknak: Jertek, én Atyámnak áldottai, örököljétek ez országot, amely számotokra készített a világ megalapítása óta.”⁷⁷ A szellemi világ lényei előkészítenek valamit, ami a lélek tudatfölötti részében működve „elvezeti” az embert a nagykorúsághoz, és aminek a tudati lélek korától fogva fokról fokra az ember kezébe, éber tudatába kellene jutnia – ebben áll az örökség.
3. A királyságot prédikálni és gyógyítani kéz a kézben jár az evangéliumokban, néha kimondva, néha kimondatlanul. Ez világosan látszik az Úrra vonatkozóan (Máté 4,23; 9,35; Lukács 8,1-2) és a tanítványok elküldésekor is (Máté 10,7-8; Lukács 9,1-2; 9,6; 10,9). Máté 4,23-ban ezt olvashatjuk: „És bejárá Jézus az egész Galileát, tanítva azok zsinagógáiban, és hirdetve a *királyság* evangéliomát, és gyógyítva a nép között minden betegséget és erőtelenséget.”

A mennyek országa a szellemi szegényekhez, a betegekhez és bűnösökhöz jött. Ez a három fajta nyomorúság összefügg; mivel abban az időben meggyengült vagy teljesen megszűnt az élet fölülről való vezetettsége, a test és a lélek gyenge, erőtlen, beteg lett.⁷⁸ Ezért az Úr idejében a betegségnek sokkal inkább volt „értelme”, sokkal inkább a szellemből eredt, és éppen ezért volt a szellemből kiindulva, a lelken át gyógyítható. Ez a fajta gyógyulás előfeltétele volt annak, hogy az Én a királysághoz vezető útra léphessen, végrehajthassa a királyságba való belépést. „Többé ne vétkezz!” – ez az ismételt felszólítás feltételezi az Én erejét, amelynek hatalma van arra, hogy irányítsa az életet, amely irányadó erő. Isten országához ez az újfajta gyógyulás vezet, amelynek jellegzetes példája a vakon született (János 9) és a 38 éve beteg (János 5) meggyógyítása az én-szikra segítségével, amelyet az Úr lobbant fel a megszólítottban – „Akarsz-e meggyógyulni?”

⁷⁷ Lásd még: Máté 5,5; 19,29; Márk 10,17; Lukács 18,18: „mit cselekedjem, hogy az örök életet örököljem [Károlinál: elnyerhessem]?”; *Pál I. levele a korinthusbeliekhez* 6,9; 15,50.”

⁷⁸ Az *Újszövetségben* a „betegségre” használt kifejezések jelentése: gyengeség – *asthénia* – vagy erőtlenség, puhaság (*malakia* – csak Máténál), lelki-szellemi gyengeség, *nosos* – betegség, járvány, de szellemi fogyatékoság, örület, bolondság, erkölcstelenség, botránkoztatás, hiba, szenvedély mint szerelem és gyűlölet, továbbá szenvedés és kín is. A gyógyítani kifejezés – *therapeúo* – mindenekelőtt magas cél érdekében végzett önkéntes szolgálatot jelent.